

KABA MELINDA

A BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM ÉVI JELENTÉSEI 1981–1987

1981

A Múzeum 1981. évi tevékenységének fő meghatározója a növekvő ásatási feladatok ellátása – különösen Óbudán –, a gyűjtemények gyarapítása, változó kiállítások tervezése és megrendezése, valamint a fokozódó követelményeknek elegettevő közművelődési feladatok elvégzése és a kutatók tudományos munkájának elmélyítése volt.

Az év végén kilenc év régészeti tevékenységéről készült tudományos értékelés, konferencián elhangzott előadások keretében. Az 1972-ben megkezdődött nagy méretű óbudai szanálásokat követő építkezések földmunkáit részben megelőzve, részben a kivitelezéssel párhuzamosan folytattak ásatásokat Múzeumunk régészei.

Múzeumunk életében jelentős esemény volt a *Bartók Béla Emlékház* megnyitása, a nagy zeneköltő utolsó magyarországi lakóhelyén a II. ker. Csalán u. 29. sz. alatti házban.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

1972 októberétől 1981. december 31-ig Óbudán 59 800 m²-nyi területen 338 leletmentésre és ásatásokra fordított összeg 75 millió 691 ezer forint volt. 1981-ben is számos helyen végeztünk eredményes régészeti kutatásokat. Ezek közül néhányat említünk: *Csepel–Szigethalom* térségében *bronzkori temetkezés* részeit tárták fel (Schreiber Rózsa), *Gellérthegyen* a *kelta-eraviszkusz telep sáncát* vágták át (Pető Mária).

Az *aquincumi légiós tábor D-i védműveinél, É-i, Ny-i és K-i falánál és DK-i sarkánál*, valamint a *principia területén* folyt jelentős kutatás (Kocsis László és Szirmai Krisztina), a praenturában a *tribunusház, mithreumhoz* kapcsolódó leletmentések és *egyéb épületek* részbeni feltárásai történtek. A *későrómai erőd D-i védművei és épületek* részei is felszínre kerültek (Kocsis László, Kérdő Katalin, Tóth Ágnes).

A katonai közfürdő, a *Thermae maiores* területén egész évben megszakítás nélkül folyt leletmentés a hídépítési munkákkal párhuzamosan, melynek során mintegy 100 m szélességben elnyúló épület részleteit, fürdőtermeit, palaestráját sikerült feltárni (Kaba Melinda). A fürdő építését megelőző, korábbi periódusú épületeket tártak fel az objektumtól Ny-ra, valamint a fürdőt K-en határoló *út egy részét* (Kocsis László és Szirmai Krisztina). Római kori *kikötői épület* K-i és Ny-i traktusában alaprajzi kiegészítést eredményező feltárásokat végeztek (Németh Margit, Kérdő Katalin és Tóth Ágnes). Ugyancsak további római kori épület és palánk építmény kutatása során a Vespasianus-kori ala tábor építésének felirattöredéke gyarapította a jelentős leletek számát; ugyanitt *kelta és őskori* leleteket is feltártak (Kérdő Katalin és Tóth Ágnes).

A *canabae* területén a Búvár utcai épület alaprajzát sikerült teljesebbé tenni, ugyanitt egy *fossa* is felszínre került (Szirmai Krisztina).

Az aquincumi *polgárvárosban* az *É-i kapunál* (Zsidi Paula) és az ún. „E-F” utca találkozásánál műemléki helyreállítást megelőző kutatás folyt (Póczy Klára). Befejeződött a Kaszás dűlői *római kori villa* feltárása (Zsidi Paula).

A *Bogdáni úti római kori temető* területén újabb 164 sír került felszínre (Zsidi Paula).

Óbudán ugyancsak az említett nagyarányú építkezésekhez és azok földmunkáihoz kapcsolódóan jelentős *középkori ásatási* eredmények is születtek a feltárás során. A *királynéi város* kutatásai kapcsán a *piactérnek* és a *vár körzetének* területén, valamint a várhoz vezető *utak* meghatározásánál voltak feltárások (Bertalan Vilmosné, Altmann Júlia). Folytatódtak a *káptalani város* kutatásai, bővült a XIV. sz.-i *prépostsági templom* alaprajzi részlete, terv szerint megtörtént az *1355. évi határjárás egyes pontjainak* és a *rév helyének* kutatása (Bertalan Vilmosné).

Óbudán kívül a *II. ker. Medve u.* területén *koracsászárkori út- és épületmaradványok, csatormarészletek*, valamint korábbi palánk építkezésekre utaló *cölöpköteg gödrök* kerültek elő (Németh Margit, Pető Mária), ugyanitt *rézkori település maradványra* (Endrődi Anna) és a *középkori Szent Péter templom körüli település nyomaira* találtak (Wellisch Márta).

A Budai vár területén további feltárások folytak a palota *Hunyadi udvarának Ny-i oldalánál*, a *Csikós udvarban* és a *Fehérvári kapu* mellett épülő autóparkoló helyén (Zolnay László, Nagy Ildikó).

Pesten az *V. ker. Szerb u. 21–23. sz. alatti* épületben a *középkori kolostor* területén végzett leletmentés újabb adatokkal bővítette az eddigi ismereteinket (Írásné Melis Katalin).

Budaórsön a kánai bencés kolostor területén tájékozódó jellegű kutatás történt (Nagy Emese, H. Gyurky Katalin). A főváros területén kívül Gerő Győző Pécsent vezetett török kori kutatásokat.

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabb kor

Az előző évek gyakorlatának megfelelően osztályaink munkatársai folytatták gyűjtőtevékenységüket s számos értékes tárggyal gyarapították az egyes gyűjteménycsoportokat. Témánkénti összegezésben néhány jelentős, kiemelésre fontos tárgyat külön is megnevezünk.

Várostörténet

Bútorgyűjteményünk 10 darabbal gyarapodott, melyből kiemeljük Plohn József fényképész egykori műterméhez tartozó *ülögarnitúrát*, melyet Kozma Lajos tervezett.

Textilgyűjteményünk ez évi 47 új tárgya főként az életmód dokumentálása szempontjából figyelemreméltó.

Kisipari gyűjteményünk számára 27 darabból álló *borbély szerszámkészletet* vásároltunk.

Nagyipari műszaki gyűjteményünk 75 tárggyal gyarapodott, ezek közül megemlíjtjük a *Jacquard szövőgép*, *Lynotip szedőgép* és egy *síknyomó nyomdagép* beszerzését.

Fotótárunk 650 darabbal, többek között *Klősz György hagyatékával* gyarapodott. Ajándékozás révén kaptuk meg *Szöllősy Kálmán fényképész* Budapestre vonatkozó *hagyatékát*.

Kézirat-, Nyomtatvány-, Plakát- és Térképgyűjteményünk gyarapodása meghaladta a 900 darabot. Fontos gyarapodás *Klősz Györgyre* vonatkozó *iratanyag*, egy *századfordulós táncrendgyűjtemény* és *néhány Horthy-korszakbeli*, valamint *felszabadulás utáni személyi iratgyűjtemény*.

Tervtári gyűjteményünk az 1871. évi városrendezési pályázat 10 darab *memorandumával* gyarapodott.

Képzőművészet

Festménygyűjteményünk 16 darabbal gyarapodott, melyek közül kiemeljük: *Ország Lili* 6 db és *Deim Pál* egy db festményét.

Szoborgyűjteményünk 4 darabbal gyarapodott: *Deim Pál* és *Medgyessy Ferenc 1-1 művével*, valamint *Pátzay Pál* két *portréjával*.

Metszettárunk 10 db *Rohbock metszettel* gyarapodott.

Éremtárunk 10 darabbal gyarapodott, ezek közül jelentős a *Haraszty Istvántól* kapott *mobil érem*.

Grafikai gyűjteményünk 6 darabbal gyarapodott, ebből megemlíjtünk 4 db *Deim Pál* által készített *grafikát*.

Ezüstgyűjteményünk ez évi gyarapodásának értékes darabjai a *Szentpéteri József* készítette *piperekészlet*.

A *Fővárosi Képzőművészeti gyűjtemény (FK)* 59 darabbal gyarapodott. Ez az anyag a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztályának hatáskörébe tartozik, a Budapesti Történeti Múzeum leltározza és raktározza.

TUDOMÁNYOS MUNKA*

Tudományos előadások

A Budapesti Műszaki Egyetemen előadásokat tartott *dr. Horváth Miklós* c. egyetemi tanár és *dr. Németh József* docens, az ELTE-n *dr. Gábori Miklós* és speciálkollégiumot *dr. Póczy Klára*.

Nemzetközi tudományos konferencián

Gerő Győző: Középkori város – török város a magyarországi török tartományban (Ankara. IX. A Török Történeti Társaság IX. Történeti kongresszusa).

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások

Altmann Júlia: Az óbudai királynéi vár. Sopron – Műemléki Konferencia.

Bertalan Vilmosné: Kutatások a középkori Óbudán. Sopron – Műemléki Konferencia.

Gábori Miklós: Az ősember kora. – Új ásatások Nyugat-Európában. – A paleolitikum kutatásának helyzete a Bükk hegységben. (MKBT és iskolások)

Horváth Miklós: Az 1956-os ellenforradalom története – 37 helyen a Néphadsereg tisztikarának.

Kaba Melinda: A Flórián téri Thermae maiores (ásatási beszámoló a Régészeti Társulat vitaülésén) – A római kori ásatások legújabb eredményei (BTM szakköri ülésén).

Nagy Margit: Hunok és germánok a Kárpát-medencében (TIT szabadegyetem).

Németh József: Város a történelemben – történelem a városban – Salgótarján, újkori múzeológusok konferenciája.

Póczy Klára: Scarbantia, Sopron zur Römerzeit (idegennyelvű szabadegyetem, Sopron) – Theatrum – Amphitheatrum – (TIT József Attila Szabadegyetem).

Helytörténeti szakfelügyelet

1981-ben a főváros 18 kerületéről készítettük el a felméréseinket, arra vonatkozóan, hogy milyen további segítségre van szükség a gyűjtemények fejlesztéséhez.

Az eddig jól működő III., XV., XIX. és XX. kerületekben főleg a nyilvántartások finomítására, a restanciák felszámolására helyeztük a hangsúlyt.

* A BTM kutatóinak tudományos és népszerűsítő irodalmi tevékenységét a „Pest-Budai Hírmondó 2.” (Szerk. Havassy Péter) számában megjelent Schwarz K.: A Budapesti Történeti Múzeum kiadványai és munkatársainak szakirodalmi tevékenysége 1976–1987 c. munkája közli.

A *XV. kerületben* megrendezték „A kerület 700 éve” c. kiállítást, melyhez intézményünk szakértői kollektívája nyújtott segítséget, valamint anyagok kölcsönzésével is gyarapítottuk a kiállításra szánt tárgyak mennyiségét. Segítséget adtunk a *XX. kerületben* megrendezett „Metszet” kiállításához. A *X. kerületben* új épületet kap a helytörténeti gyűjtemény. Ennek berendezését és leendő állandó kiállítását, de főképp az anyag szakszerű feldolgozásának rendszerét készítettük elő szakértőinkkel. Ugyancsak folyamatos és rendszeres segítséget adunk a *XI. kerület Albertfalva úti* iskolában tárolt helytörténeti kiállítás tárgyainak szakszerű nyilvántartásbavételéhez és átrendezéshez. Dr. Gerelyes Ede szakfelügyelő távollétében a teendőket dr. Kaba Melinda látta el.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Adattárunkban folytatódott a leltározott régészeti tárgyak (ős-, 6- és középkori), valamint a fotó és rajztári gyűjtemények adatfelvétele.

Az előző évi gyakorlatnak megfelelően készültek a múzeum gyűjtőtevékenységét és a tárgyakat kísérő dokumentumok gyűjtése és nyilvántartása.

A külső intézményekben (Országos Műemléki Felügyelőség, Magyar Nemzeti Múzeum) folytatták a budapesti vonatkozású régészeti, műemléki és történeti dokumentációk adatfelvételét.

Adattárunk gyűjti az Intézmény történetéhez, fontosabb eseményeihez kapcsolódó anyagokat és nyilvántartja azokat. Ebben az évben feldolgozták a frissen bekerült Kuzsinszky Bálint hagyatéktöredéket és a Nagy Lajos hagyatékot. Nyilvántartás készült az 1980. évi sajtófigyelő anyagáról. Az adattári munkákat K. Végh Katalin, M. Soós Ágnes, Zádor Judit és Sinkó Judit végezték.

Könyvtár

Befejeződött a középkori könyvtárrészleg folyóirat-állományából a régészeti tárgyú cikkek kigyűjtése. Ez egyben az ős- és ókortörténeti könyvtárrészleg katalógusának egy része lesz.

Elkészült az újkori könyvtárrészleg folyóirat-állományából a középkori tárgyú cikkek kigyűjtése, a középkori katalógus számára.

RESTAURÁLÁS

Az *Ős- Ókortörténeti és Középkori Főosztály* restaurátor osztályai az év folyamán 12 nagyobb és néhány kisebb leletegyüttes restaurálását végezte el. Az aquincumi kiállításon szereplő fémanyagot és a középkori budavári romterületi kiállítás teljes anyagának felújítását végezték el. Több raktári anyag újra-restaurálására is sor került.

Lehetőség nyílt a kerámia műhely korszerűsítésére, új berendezések és munkaeszközök vásárlására.

Múzeumunk *újkori restaurátor osztálya* az év elején szerveződött, ezt megelőzően a restaurátorok a Képzőművészeti, illetve Városthéneti osztály tagjai voltak megosztva. Az Újkori Restauráló Osztályt a Múzeum Régészeti Restaurátor Osztálya mintájára hozták létre.

Az új osztály feladatait az év folyamán a kiállításokra történő anyag tisztítás, restaurálás, paszpartúzás és a gyűjtemények állagmegóvási munkái határozták meg.

Műhelyeinkben restaurált tárgyak száma: régészet: 2754 db, képzőművészet 31 db, iparművészet 47 db, történet 164 db, ipartörténet 7 db.

Műemléki helyreállítások

Folytatódott az aquincumi múzeum előterében a romok konzerválása. Elkészült a Dirke-mozaik védőépülete is. A Március 15. téri erőd pusztuló falainál jelentős állagvédelmi munkákra került sor.

Kutatóink állandó konzultációkkal irányították a műemléki munkákat a III. ker. Flórián téren, a III. ker. Folyamőr utcában, valamint Óbuda egyéb részein, a budai vár területén, Pécssett a török fürdő és Esztergomban a várban folyó helyreállításoknál.

KIÁLLÍTÁSOK

Régi térképek Pest-Budáról és környékéről. Február

Mézeskalács és viaszformák. Április

Magyar Képző- és Iparművészeti Szövetség kiállítása: I. Festészet. Június

Magyar Képző- és Iparművészeti Szövetség kiállítása: II. Grafika és szobrászat. Június
Századvégi pillanatok. Július

V. Országos Népművészeti Kiállítás. Szeptember

Szovjet Szcenikai művészet: 1917–1980. November

Szentpéteri József ezüstműves gyűjteményes kiállítása. December

KÖZMŰVELŐDÉS

Az év folyamán jelentős előrelépés, számos új kezdeményezés történt a felnőttnevelés, munkahelyi művelődés segítése terén. Látogatottak voltak az „Üzemek múzeumi vasárnapja”, üzemi dolgozók gyermekeinek múzeumi délelőtti alatti foglalkozások.

Az iskolai látogatások száma emelkedőben van, mivel tantervbe iktatottan kötelező lett a múzeumlátogatás. A szabadidős gyermekfoglalkozásokra nagy igény mutatkozott az úttörőházak, a nyári táborok és a napközis táborok részéről.

A különböző közművelődési intézmények együttműködésének szükségességét és eredményességét bizonyította a Budapesti Művelődési Központtal közösen szervezett

nyári régészeti tábor, valamint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral és a Budapesti Úttörőelnökséggel az ősszel indított „Barátunk a könyv és a múzeum” sikeres pályázat.

Sikeresek voltak *zenei rendezvényeink*. Aquincumban vasárnapi *zenés irodalmi* délelőttöt Bánosi György szerkesztésében, a palota barokk udvarában *kamarazene*kari délelőttöket, a kiállítási térben pedig *kórus* programokat szerveztünk.

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ

A több funkciójú intézményben az emlékszobákon és a kiállítási téren kívül 50 férőhelyes koncertterem, valamint zenehallgatási lehetőséget nyújtó zenemű előadási helyiség is van. Így a helyi adottságok lehetővé teszik komplexitásra törekvő művészeti, zenei ismeretterjesztő tevékenység kialakítását. Múzeumunknak az *Emlékházzal* kapcsolatosan adódó feladatai közül kiemeljük a letétként elhelyezett Bartók hagyatékok őrzését, további gyűjtését, feldolgozását és bemutatását, valamint a zenei dokumentumok és szemléltető anyagok gyarapítását, továbbá időszaki kiállítások rendezését és rendszeres programok szervezését.

KÜLFÖLDI UTAK

Altmann Júlia és Gyürky Katalin az ausztriai Zwettl-ben rendezett kiállításra kölcsönzött anyagot kísérték a helyszínre és vissza.

Gál Éva háromhetes tanulmányutat tett Bécsbe.

Gerő Győző a törökországi Ankarában rendezett IX. Történelmi Kongresszuson vett részt.

Nagy Emese 9 napos tanulmányúton vett részt Bulgáriában és Isztambulban.

Németh Margit októberben 1 hónapos ösztöndíjas tanulmányúton volt Ausztriában.

Németh Margit-Póczy Klára Május 12–15. között meghívás alapján részt vettek a berlini Humboldt egyetemen megrendezett „Római portré” c. nemzetközi kongresszuson.

Pető Mária október 1–28-ig csehszlovákiai ösztöndíjas tanulmányúton vett részt.

1982

A Múzeum életében jelentős esemény volt a vezetésben bekövetkezett változás. Júliusban elhunyt dr. Horváth Miklós főigazgató, aki tíz éven keresztül állt az intézmény élén. Az új főigazgató dr. Székely György akadémikus kinevezésére szeptemberben került sor. Az év elején megvált a múzeumtól dr. Németh József általános főigazgató-helyettes.

Az intézmény az év folyamán több szakmai feladatot oldott meg sikeresen. Kiemeljük az óbudai rekonstrukciókkal kapcsolatos ásatásokat. Régészeink számára az Árpád-híd bővítése, az alul- és felüljárók épülő részletei mellett végzett feltárások jelentettek szinte megszakítás nélküli terepmunkát.

A légióstabór több objektumánál, mindenek előtt a katonai nagyfürdő feltárásánál folytatták az előző évben megkezdett ásátásokat oly módon, hogy az ásátások ne hátráltassák az építkezést. Ugyancsak fontos eredményeket regisztrálhatunk a közművelődési munka vonalán, a Kiscelli Múzeum rekonstrukciójának előrehaladásában.

Az új vezetés koncepciójának megfelelően elsőrendű célként jelöltük meg a tudományos tevékenység javítását, illetve a múzeum tudományos életét igyekeztünk intenzívebbé tenni.

Ennek keretében tudományos *tanácsadó testületet* kértünk fel az új és legújabbkor, valamint a képzőművészet neves kutatói és szakértői köréből tudományos és gyűjtő tevékenységünk előlendítése érdekében. Kedvező visszhangra talált az a kezdeményezésünk is, hogy ásató régészeink évi munkájukról összefoglaló előadásokban számoljanak be az MTA régészeti bizottságai előtt. A decemberben megtartott *tudományos ülés*szakon számos szaktekintélyt üdvözölhattünk, akik értékes hozzászólásukkal pozitívan segítették a további feladatok megoldását.

Múzeumunk évkönyveinek munkáinál új szerkesztőbizottságot hoztunk létre.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

Az őskori kutatásunk a káposztásmegyeri *rézkori, badeni* telep, illetve *temető* feltárásával gazdagodott (Endródi Anna), ugyancsak folytattuk az ismert III. ker. Vöröshadsereg úti *kora-későbronzkori temető* feltárását (Schreiber Rózsa).

Kutatóink részt vettek országos *ásatási* feladatokban is Aszód–Papírföldek területén *őskori telep és temető* feltárásánál (Schreiber Rózsa), Berettyóújfalu–Herpályon Magyar–Szovjet együttműködés keretében *őskori telep* kutatásánál (Schreiber Rózsa), a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum területén az 1973–75-ben feltárt *római kori villa konzerválási* munkáinak régészeti szakirányítását végeztük (Topál Judit).

Az aquincumi legiós tábor területén folytatódtak a kutatások: *a korai alatábor* térségében – *út és épületmaradványok*, alattuk korábbi *agyagfalú épületek* nyomaival – (Kérdő Katalin, Németh Margit), *a tábor D-i védműveinél* (Kocsis László), a porta praetoriánál (Kocsis László), *a porta decumanánál* (Kocsis László), *az É-i táborfalnál* (Németh Margit), valamint *a retentura utcahálózatának* tisztázására nyílt lehetőség (Kocsis László), itt a legkorábbi építési korszakba sorolható falmaradványok is előkerültek. A praetenturában a „*Thermae maiores*” területén az építkezések miatt részben betemetett részek újbóli feltárására, illetve új részek ásására volt lehetőség, melynek kapcsán további helyiségek, ép téglamozaik padlóburkolatok, hypocaustum maradványok, valamint csatornahálózatok részletei kerültek felszínre (Kaba Melinda).

A későrómai erőd területén a D-i kapuba vezető ÉD-i irányú főút K-i oldalán álló *épület és agyagfalú épület-nyomok* részbeni feltárására nyílt lehetőség. Az erőd belső épületeinek részeit s az *erődöt beszűkítő falrészletét* kutathattuk a Fő téren a középkori ásatáshoz kapcsolódóan (Németh Margit).

Az aquincumi polgárvárosban az É-i városfal kutatását, valamint a feltárt múzeum körüli romterületen történő romkonzerválást megelőző *hitelesítő ásátásokat* folytattuk (Zsidi Paula). A város eddig ismert legnagyobb kiterjedésű *temetőjének* – a Benedek

Elek utcai temető – további sírjait tártuk fel, építkezéshez kapcsolódó leletmentés alkalmával (Kaba Melinda).

A Gellérthegyen tovább folyt a *La-Tène* kori erődítmény sáncrendszerének feltárása (Petó Mária, Nováki Gyula), Pécelen folytatódott a *népvándorláskori temető* feltárása, ugyancsak *népvándorláskori sírokat* tártunk fel Békásmegyeren a Vöröshadsereg úton (Nagy Margit), a III. ker.-i Kaszásdűlőben honfoglalás kori sír került elő (Kaba Melinda–Nagy Margit).

Óbuda középkori piacterének és környékének kutatása új adatokat szolgáltatott topográfiánkhoz. *15. és 16. sz.-i beépítések* alatt *13–14. sz.-i falakat, köveket* maradványokat találtunk. Kiemeljük az 1200 körüli kőkapukerethez tartozó töredék felszínre kerülését, valamint egy *11. sz.-i grafitos import kerámia* csoport leletét. *A 14. sz.-i prépostság* környékén folytatott ásítás a préposti város D-i részének topográfiai képét új részletekkel, gazdagította, a *14. sz.-i templom*on belül újabb sírok kerültek felszínre, s a templom alaprajza ugyancsak újabb részletekkel gyarapodott. Az itt talált freskó-töredékek, különösen jelentősek (Bertalan Vilmosné).

A budavári ásítások területén figyelemmel kísérjük az É-i előudvaron végzett építési és bontási munkákat. Az istálló alapozások és a Ny-i várfal bontásából középkori kőfaragványokat szállítottunk a múzeumba. Feltártuk egy *bronzkori ház* maradványait is (Zolnay László, Magyar Károly, Marosiné Soós Ágnes).

A kánai bencés kolostor területén folytattuk rövid, tájékozdó jellegű ásításunkat, melynek során a kolostor többszöri átépítésre utaló adatokkal és egy kemence 80%-os feltárásával gyarapítottuk az Árpád-kori eredetű épületegyüttessel kapcsolatos ismereteinket (Nagy Emese, Gyürky Katalin).

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabb kor

Várostörténet

A várostörténeti gyűjteményünk műtárgy állománya jelentősen nőtt az év folyamán, különösen látványos a fotó tárgyarapodása annak eredményeként, hogy bekapcsolódunk a városvédő mozgalom fotópályázatába.

Az Erzsébet Nőiskola fotó, irat, nyomtatvány és tárgye gyűjtésének megszerzése kiemelkedő eredménye az elmúlt évnek.

Műszaki gyűjteményünkbe került egy 18. sz.-i és egy 1820-ban készült pesti zsebóra, és egy 1820-as asztali állóóra, valamint egy 1850-ben készült polár planiméter.

Bútorgyűjteményünk egy 1860-as években készült neogótikus ebédlőgarnitúrával gyarapodott.

Kisipari gyűjteményünkbe egy belvárosi szabóműhely felszerelése és szerzőkészlete, valamint cégek kerültek, és a „Lever és Hutter Növényolajgyár” 1935-ből származó zászlója.

Életmód gyűjteményünk mai használati tárgyakkal és néhány értékes műtszázadi tárggyal (spirituszos vasaló, márványmozsár, kávédaráló) gyarapodott.

A kézirat, nyomtatvány, térképanyag több mint 800 darabbal gyarapodott, kiemelkedő értékű Budapest 1882-ből való térképe és 50 darabból álló táncrendgyűjtemény.

Képzőművészet

Festménygyűjteményünk Barcsay Jenő és Márffy Ödön 1–1 művével gyarapodott.

Szoborgyűjteményünk 3 db Haraszty István szoborral gyarapodott.

Grafikai gyűjteményünk 10 db-bal bővült, ebből 9 db Derkovits Gyula rézkarca.

Jelentős gyarapodás volt még Giergl Lajos pesti ötvös keresztelő ajándéka.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Előadások az ELTE-n

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi karán előadásokat tartott *dr. Székely György* egyetemi tanár és *dr. Gábori Miklós* c. egyetemi tanár, speciál kollégiumot *dr. Nagy Margit*.

Nemzetközi tudományos konferenciákon

Székely György: La Hongrie entre Venise et Genes a l'époque de Sigismond (Neszabár, Bulgaria Pontica Medii Aevi II. konferencia) – Growing boroughs, lost villages – the dissolution of the medieval Hungarian settlement system in Ottoman era (Budapest, Középkori települési formációk Európa peremén c. angol–magyar régészeti szimpóziium)

Altmann Júlia: A XIII. sz.-i Óbuda (Angol–magyar régészeti szimpóziium)

Bertalan Vilmosné: Óbuda–Vetus Buda (Angol–magyar régészeti szimpóziium)

Gerő Győző: Türkische Befestigungen Ungarischer Burgen und Städte (IV. Nemzetközi Turkológiai kongresszuson, Isztambul)

Kőszegi Frigyes: The Urnfield culture and World History (Bocsók: „Borostyánút” szimpóziium)

Nagy Emese: Az esztergomi vár koraárpadkori topográfiája (Angol–magyar régészeti szimpóziium) – L'état actuel et les taches de recherches glyptographiques en Hongrie (Zaragoza-i (Spanyolország) kőfaragástechnikai konferencián)

Schreiber Rózsa: Die Verbindungen zwischen der Umgebung von Budapest und dem Marosgebiet in der Frühbronzezeit (Novi-Sad, XVI. Korabronzkori szimpóziium)

Hazai tudományos konferenciákon

Nagy Margit: A Tisza-vidéki sasos csatok és déloroszországi összefüggéseik (Velem, népvándorláskori konferencia)

Póczy Klára: Porta Carnuntina, Scarbantia északi városkapuja (Várostörténeti megbeszélések konferencia Sopronban)

Tóth Imre: A Kiscelli Múzeum céhes óragyűjteménye (Veszprémi céhtörténeti konferencián)

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások

Csánk Vera: Élet az őskorban – történelemszakos tanárok részére

Gerelyes Ede: Napjaink honismereti mozgalma a fővárosban (III. Honismereti Konferencia)

Kaba Melinda: Az aquincumi Thermae maiores – történelemszakos tanárok részére

Pető Mária: Ókori agrártörténet – a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskolán

Póczy Klára: Pannónia művészeti emlékei – Pedagógiai Főiskolán

Székelgyörgy: A honismereti mozgalom elvi problémái, általános irányelvei (III. Honismereti Konferencia)

Helytörténeti szakfelügyelet

1982-ben a III., IV., XIX. és a XX. kerületi helytörténeti gyűjtemények tervszerűen működtek. Állandó kiállítás nyílt a X. kerületben „Fejezetek Kőbánya múltjából” címmel. Az anyagot szakszerűen rendezték. Változatlanul a szerveződés szintjén van a XI., XII., XVI. és XVII. kerületek gyűjteménye. A gyűjteményekben ellenőrzéseket tartottunk az év folyamán.

A helytörténeti gyűjtemények szakfelügyeletét 1982. október 1-ig dr. Kaba Melinda látta el, azóta ismét dr. Gerelyes Ede.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Az Adattár az éves tervében foglaltaknak megfelelően befejezte a BTM gyűjteményeinek adatfelvételét az őskortól a honfoglaláskorig, ugyanez folyamatosan készült a középkori gyűjtemények tárgyairól is. Megkezdődött a Magyar Nemzeti Múzeumban levő budapesti lelőhelyű régészeti anyagok adatainak a gyűjtése. Az Intézmény történetéhez kapcsolódó dokumentumokat több új eseménnyel rögzítésével gyarapították.

Könyvtár

A BTM könyvtárainak egységesítése az év végére befejeződött a korábban elkészült központi könyvtár mintájára. Jók a könyvtár nemzetközi kapcsolatai is: szocialista országok 38 tudományos intézetével, tőkés részről pedig 74 intézménnyel és múzeummal tart fenn aktív cserekapcsolatot, a belföldi partnerek száma: 44.

RESTAURÁLÁS

Műhelyeinkben restaurált tárgyak száma: régészet: 3979 db, képzőművészet: 12 db, iparművészet: 3 db, numizmatika: 50 db, történet: 157 db.

Múzeumunk restaurátorai általában 3 hetet töltöttek ásatásokon, temetők sírmelékleteinek helyszíni konzerválásával és felszedéseknél segítették a régészeti feltáró munkát.

Műemléki helyreállítások

Aquincumban a polgárváros romterületén folytatódtek az épületek konzerválási munkái a múzeum DNY-i oldalánál levő épületcsoportnál. Külső restaurátor bekapcsolásával megkezdődött a „Dirke bűnhődését” ábrázoló mozaikpadozat restaurálása.

KIÁLLÍTÁSOK

Budapesti mesterek. Textilművészek (öt fiatal textilművész csoportos kiállítása) Február.

Védjük, hogy unokáink is lássák... (Fotókiállítás a mai Népköztársaság útjáról) Június.

Kodály Zoltán Emlékkiállítás (Rendezte: MTA Zenetudományi Intézete) Szeptember.

Volt egyszer egy Tabán (Fotókiállítás az egykori tabáni felvételek felhasználásával) Október.

Vallomások a szülőföldről (Szovjet képzőművészeti kiállítás. Rendezte: Szakszervezetek Országos Tanácsa) December.

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ

Emlékezés Kodály Zoltánra – 1982. szeptember 3-tól

KÖZMŰVELŐDÉS

Az elmúlt évben tovább fejlesztettük a munkásosztály minél intenzívebb bekapcsolását múzeumunk közművelődési munkájába. Ugyancsak pozitívan értékelhető, hogy nőtt a szaktantermünkben megtartott *múzeumi történelemórák száma*, szabadidős gyermekfoglalkozásaink tematikája az állandó kiállításaink anyagára épült.

A fővárosi múzeumokkal együttműködve egy éves múzeumi játékot kezdeményeztünk.

A Bartók Béla emlékházban a *zenei életünk* szinte minden körével kapcsolatot teremtettünk.

Az év folyamán zökkenőmentes, jó kapcsolatot tartottunk a tömegkommunikációs szervekkel.

KÜLFÖLDI UTAK

Gerő Győző Angliai tanulmányutat tett a The Great Britain East Europe Centre meghívására

Gerő Győző IV. Nemzetközi Turkológiai Kongresszuson vett részt Isztambulban

Nagy Emese Kőfaragáskutatási kongresszuson vett részt Zaragozában (Spanyolország)

Nagy Emese Dél-Csehország és Morvaország műemlékeinek megtekintése az OMF keretében rendezett tanulmányút

Póczy Klára RCRF 13. Nemzetközi Kongresszusán vett részt Münchenben

Póczy Klára Olasz–magyar kulturális egyezmény alapján 2 hetes olasz ösztöndíjjal Rómában volt

Schreiber Rózsa Jugoszláviában korabronzkori konferencián vett részt

Schreiber Rózsa Prágában volt tanulmányúton

Topál Judit RCRF 13. Nemzetközi Kongresszusán vett részt Münchenben.

1983

Jelentős ásatások voltak elsősorban a római kori kutatások területén az Árpád-hídi csomópont kialakításánál, itt a Thermae maiores újabb helyiségeinek napfényre kerülése bővítette a nagy kiterjedésű fürdő alaprajzát. Egyidejűleg megkezdődtek a konzerválási és rekonstrukciós munkák is. Kisebb területre szorítkozó, de eredményeiben nem kevésbé jelentősek a középkori Óbuda és egykori királyi palota együttesénél végzett ásatásaink.

Két újkori osztályunk ugyancsak jelentős műtárgyakkal gyarapította intézményünket. A sok évig tartó helyreállítási munka után felújított Kiscelli kastély méltó helyet biztosít a kiemelkedő jelentőségű leletanyag bemutatása mellett, azok tárolására, kutató szobák és korszerű könyvtár lehetővé tételére. 1983. október 21-én megnyitottuk az

újjárendezett képzőművészeti és várostörténeti kiállításunk egy kisebb témakörének kiállítását.

A képzőművészeti anyagunk bemutatása mellé tervezett nagy összefoglaló várostörténeti kiállítás koncepcióját elkészítettük. A forgatókönyv vitáját 1984-ben megrendezzük.

Kutatóink közül többen magas kitüntetésben részesültek: a *Munka Érdemrend Aranyfokozatával* tüntették ki Zolnay Lászlót, (aki TV nívódíjat is kapott) Gerelyes Edét, a *Munka Érdemrend Ezüsfokozatával* Gábori Miklóst.

Kumorovitz Lajos professzor, nyugdíjas kutatónk „Budapest középkori történetének okleveles emlékei” c. pályamunkájáért az MTA jutalmát nyerte el.

Nemzetközi kapcsolataink is élénk életről tanúskodnak.

Akadémikus főigazgatónk több nemzetközi kongresszuson, konferencián vett részt mint előadó a szervezetek tagjaként is, ókor, törökör és újkor szakos kutatóink nemzetközi kongresszusokon, külföldi egyetemeken tartottak előadást. Újkorszakos kollegánk három hónapos külföldi (NSZK) ösztöndíjban részesült.

Közművelődési munkánkban új színfoltot jelentettek a csoportos foglalkozásaink témáinak bővítése, Bartók-házi zenei programok sokrétűsége és a vári séták megrendezése.

A múzeum szakmai feladatainak jobb ellátása, valamint a megfelelő káderutánpótlás érdekében sor került két középkoros történész alkalmazására is.

Az intézmény vezetésében, valamint az új- és legújabbkori kutatások intenzívvelételezésében jelentett komoly változást dr. Bánkúti Imre, általános főigazgató-helyettes intézményünkbe való kinevezése.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

A Régészeti Osztályaink legfontosabb tervfeladata az óbudai rekonstrukciós *ásatási feladatok* elvégzése volt. Kapcsolataink a beruházó és kivitelező vállalatokkal jól kiépítettek már, így feltárásaink tervszerűbbek voltak a megelőző esztendőknél. Az óbudai ásató munkaközösségünk együtt dolgozott az aquincumi *katona-város és legiós-tábor*, valamint a *középkori város* különböző emlékeit feltáró ásatásokon (Altmann Júlia, Bertalan Vilmosné, Kaba Melinda, Kérdő Katalin, Kocsis László, Németh Margit, Madarassy Orsolya, Szirmai Krisztina). Ebből a munkából is kiemelkedik az Árpád-híd és Flórián tér közlekedési rekonstrukciójához kapcsolódó munka a katonai nagy fürdő (a *Thermae maiores*) feltárása (Kaba Melinda). Kiemelt tervásatásunk volt még a *Gellérthegyi eraviskus erődített* település feltárásának folytatása (Pető Mária, Nováki Gyula), valamint a *Pécelyi úti kora-népvándorláskori temető* (Nagy Margit).

A tervév során megszaporodtak a *leletbejelentések* és az ehhez kapcsolódó leletmentő ásatások. Közülük különösen kiemelkedő a *Gazdagréti úti római temető* teljes feltárása (Zsidi Paula). Kiemelkedőnek tartjuk még a *Margit-kórház kertjében* előkerült római kori sírok felszínre kerülését, gazdag leleteikkel (Topál Judit).

Óbudán az egyik legfontosabb középkori ásatási terület a *Fő tér* volt, ahol az első prépostság és királyi ház kutatása folyt. Az előkerült Árpád-kori falmaradványok je-

lentős, de egyelőre nem meghatározható épülethez, ill. épületekhez tartoznak. A Fő tér 6. sz. alatt a második prépostság kiegészítő kutatását végeztük (Bertalan Vilmosné, Altmann Júlia, Gopcsa Ágnes).

Óbuda egyéb területein kisebb kutatások keretében előkerült a *királyndői vár* külső erődfalának az egyik sarka. *Középkori épület- és útmaradványok*, a királynéi városban a középkori rév környékén, s a Magyar Lajos utcában, valamint a káptalani város déli részén gazdagították topográfiai ismereteinket (Bertalan Vilmosné, Kérdő Katalin).

A *budavári palota területén* tovább folyt a 15. században lebontott városrész kutatása a középkori palota előterében és lezártuk néhány korábban megkezdett lelőhely kutatását (Zolnay László).

A *Várnegyed* épületfelújításaival kapcsolatban külső szervekkel (Főv. Műemléki Felügyelőség, ill. FIK műemléki osztálya) helyszíni szemlék után elkészítettük az 1984–1985. évi kutatási terveket. Sor került 2 ház kisebb kutatására is (Nagy Emese, H. Gyürky Katalin).

A *kánai bencés kolostor* (XI. Kamaraerdő) alaprajza is kiegészítő részlettel gyarapodott (H. Gyürky Katalin).

Leletmentő jellegű kutatások folytak Pesten a *Szerb u. 21–23-ban* a középkori templom környékén (Irásné Melis Katalin) és a XI. ker. *Gazdagréten*, ahol Nevegy falu településének nyomaira bukkantak (Gopcsa Ágnes).

Vidéki munkákat végeztünk a pécsi Püspökvárban és a szászvári középkori vár területén (Gerő Győző).

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabb kor

Várostartó

Hiánypótló darabként került gyűjteményünkbe egy empire szekrény. Gyártörténeti gyűjteményünk 3 darabbal gyarapodott, melyek a Budapesti Gránit gyár termékei.

Műszaki tárgyak gyarapodási száma: 224 db, ebből kiemelkedik Cospér Hagen orsójárátú zsebórája 1820-ból, borbély és sebész érvágó 1820 körülről. – 19. sz. második feléből származó csillagászati távcső. – 1789 M. kovás gyűjtású lovassági karabély. – Benczúr Gyula: Vajk megkeresztelése kép után készített litográfiai nyomókő. – Szabó Elek nyomdász személyi iratai.

Kézműipari gyűjteményünk egy 19. sz. eleji mézeskalács formával gyarapodott.

Kiemeljük a további jelentősebb várostörténeti vonatkozású tárgyak gyűjtését: Pollack Mihály: Rókus kórház átépítési terve 1836. – 1790-ből a bicskei Batthyány-uradalom főerdésze által kiállított bizonyáglevél a „Jäger”-mesterség elsajátításáról, valamint irathagyatékok: Borsos József, volt fővárosi mélyépítési főmérnök, Stepán Ferenc volt postaműszaki tisztviselő és dr. Wildner Ödön volt fővárosi tanácsjegyző és kultúrta-nácsnok hagyatécai.

1940-es évek elejéről származó őrnagyi egyenruha garnitúra és tartozékai. – Bocskai

ruha az 1930-as évekből. – Díszmagyar viselet darabjai 1880 körülről. – Gerlóczy Károly Budapest első alpolgármestere viseletének tartozékai. – 1908-ban megjelent 65 db fénynyomatot tartalmazó album Budapest új épületeiről. – Erdélyi Mór 1931-ben megjelent albuma a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár épületéről.

Képzőművészet

Kiemelkedő vásárlások: Einsle Anton: Fiatal hölgy arcképe 1848., Molnár Farkas: Színpadi jelenet, 1922., Méhes László: Női akt, 1975., Mattis Teutsch János: 3 db linometszet a MA c. folyóirathoz, Kádár Béla grafikája 1920-ból, Schreiber Hugó: Női arcképe, 1930., valamint a Kövesházi Kalmár Elza: Thanatosz c. domborműve.

A Művelődési Minisztériumtól a könyvfóváltással kapott anyagból különösen a grafikai anyag volt jelentős, amelyek közül számosat bemutattunk a Kiscelli Képzőművészeti Kiállításon is. Pl. Swierkiewicz Róbert, Banga Ferenc, Szász Endre, Kéri Ádám, Vagyóczky Károly.

A Főv. Tanács Műv. Főosztály vásárlási kerete terhére három Keserű Ilona készíttette festményt vásároltunk, amelyeket a Kiscelli Képzőművészeti Kiállításon bemutatunk.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Előadások az ELTE-n

Székely György egyetemi tanár: A Reformáció útja Husz János Prágájától Luther Márton Wittenbergjéig – Agrár és várostörténeti tényezők Svájc kialakulásában – A Pirreneusi félsziget a Földközi tenger és az Óceánok között – Anglia és Németalföld a XV–XVII. században – Nagy Károly birodalma és feudális utódállamai – Történeti földrajz, városi helyrajz, földrajzi nevek.

Gábori Miklós c. egyetemi tanár: Európa és Ázsia paleolitikuma.

Nagy Emese: Budapest története és tárgyi emlékei témakörből. egy félév gyakorlat régész és művészettörténész hallgatóknak Ezen belül előadásokat tartottak még: *Bertalan Vilmosné, H. Gyürky Katalin, Irásné Melis Katalin, Zolnay László.*

Nagy Margit: Népvándorláskori anyagismeret III–IV. éves hallgatóknak egy félévben.

Nemzetközi tudományos konferenciákon:

G. Csánk Vera: Die Behausungspuren von Dömös. Jungpaleolitische Siedlungsstrukturen in Europa. Nemzetközi Konferencia, Günzburg, NSZK.

Gábori Miklós: Rezente Angaben zu jungpaleolitischen Siedlungsstrukturen, Günzburg, NSZK. Nemzetközi Konferencia.

Gerelyes Ede: A XX. századi magyar történelem nagy fordulói I–II–III. Kölni Egyetem.

Gerő Győző: Die Frage der Keramik und des Ethnikum im türkischen Fundmaterial in Ungarn. Bécsi Egyetem. – Forschung und Methode in der türkischen Archaeologie von Ungarn. Bécsi Egyetem. – Osmanisch-türkische archaeologische Denkmäler in Ungarn. Bécsi Egyetem. – Die Keramik von Isnik in Kütahya in Ungarn. Varsó. VII. Nemzetközi Török Művészeti Kongresszus.

Székegy György: Reseau urbain et campagnes (XIVe–XVIIIe siècles) Hongrie. Linz. Nemzetközi Várostörténeti Bizottság.

Az NSZK-ban megrendezett XIII. Nemzetközi Limes Kongresszuson előadásokat tartottak:

Kaba Melinda: Thermae maiores in Aquincum.

Kocsis László: Ein neugefundener römischer Helm aus dem Legionslager von Aquincum.

Németh Margit: Zur Frage der Besetzung von Aquincum im 1. Jahrhundert.

Póczy Klára: Topographie der Militärstadt von Aquincum.

Szirmai Krisztina: The Network of Road in the Legionary Camp of Aquincum (2nd–3rd cent. A. D.)

Schreiber Rózsa: Újabb ásatási eredmények az aszódi erődített telepen. – Ausztria: Thaya.

Hazai tudományos konferenciákon

Bertalan Vilmosné: Óbuda középkori topográfiája. (Szeged. Móra Ferenc Múzeum Középkori régészeti továbbképzés keretében.)

H. Gyürky Katalin: Az üveg használata a középkori Magyarországon. (Szeged. Móra Ferenc Múzeum Középkori régészeti továbbképzés keretében.)

Létay Miklós: Külföldi múzeumi tapasztalatok. (ELTE Néprajzi Tanszékén.) – A magyarországi mézeskalács formák. (Zalaegerszegi Nemzetközi Szabadegyetem.)

Póczy Klára: Pannoniai városok. Sopron. (TIT idegennyelvű szabadegyetem.)

Székegy György: A várostörténet és a történelemoktatás komplex törekvései. (BTM és MTA Elnökségi Közoktatási Bizottság.) – Koronaküldések és királykreálások a X–XI. századi Európában (ELTE Középkori Egyetemes Történeti Tanszék tanári értekezletén.) – A reneszánsz és a reformáció hatása az egyetemek szellemi életére Közép-Európában (Magyar Orvostörténelmi Társaság: A természettudományok és a medicina a reneszánsz és a reformáció korában c. tudományos ülésen.)

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások

Bánkúti Imre: A szécsényi országgyűlés. TIT előadás a Szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumban.

Bánkúti Imre: Újabb eredmények a Rákóczi szabadságharc kutatásában. Fővárosi Pedagógiai Továbbképző Intézet.

Gál Éva: Budakeszi a XVII. sz. végén. Rádió, „Ha még nem tudná” rovat.

Gerelyes Ede: A modern főváros létrejötte I–II. Óbudai Művelődési Ház.

H. Gyürky Katalin: Népszerűsítő előadás a középkori Budáról, különös tekintettel a domonkosok kolostorának feltárására. VII. ker. pedagógusok nyugdíjas klubjában.

Írásné Melis Katalin: A II. ker. régészeti leletei és azok jelentősége. Pesthidegkút. Helytörténeti Klub. – A helytörténeti kutatások jelentősége, a kutatómunka főbb szempontjai. Pesthidegkút, Helytörténeti Klub. – Árpád-házi Szent Margit élete és kora. Előadás és szakértés a televízió részére.

Kaba Melinda: „A Flórián téri Thermae maiores” – a BTM-ben MTA ásatási bizottság és meghívottak – Helyszínen MTA ásatási bizottság és meghívottak – Dán egyetemi hallgatók – Magyarok Világszövetsége vendégei – Műszaki Egyetem hallgatói – Műszaki Egyetem levelező tagozatának hallgatói – MTA Tudós klub – Pedagógus Szakszervezet vendégei – Várbarátok köre – Ifjúsági szaktábor (Marczibányi tér) – BTM Szakszervezet – Fazekas Gimnázium pedagógusai.

Kocsis László: Óbuda római kori régészeti emlékei: Katonai emlékek. Móra Ferenc Szakközépiskolában. Óbuda története az ásatások fényében. Hídépítő Vállalatnál.

Nagy Margit: Római és népvándorláskori leletek Szentés környékén. Várostarténeti monográfia felolvasó ülés a szentesi Koszta József Múzeumban.

Palovics Lajos: Középkori településeink folyamatossága. MTA Középkori Munkabizottságban. – A térkép a régészeti munkában. Nyári régészeti gyermektáborban. BTM. – Magyarország gazdasága a XVII. sz. 2. felében. BTM pártoktatás keretében.

Pető Mária: Állattartás és tenyésztés a római korban. Kaposvár. Mezőgazdasági Főiskola.

Szekeres-Virág Judit: Klasszicista építészet Pest-Budán. TMK Klub a BTM-ben.

Topál Judit: Százhalombatta környékének régészeti lelőhelyei. Százhalombatta. Művelődési Ház. – The villa rustica of St. Andrew. Szentendre. Interstudex tábor. – A szentendrei római kori villa. Szentendre. Művelődési Ház.

Tóth Imre: Életmód a XVIII–XIX. században fővárosunkban. Pedagógusok részére a BTM-ben.

Zolnay László: Buda a középkorban. Dunavecse Művelődési Ház. – Budai művészet a középkorban. Debrecen. Déri Múzeum.

Várostarténeti kutatás koordinációja

Öt budapesti és öt vidéki megyei múzeum képviselőivel megtárgyaltuk a kutatandó témákat, dr. Bánkúti Imre főigazgató-helyettes ezeket ismertette a békéscsabai szakmai továbbképzésen. A MNM-mal és a munkában résztvevő vidéki múzeumokkal megbe-

széltük a „Nemzeti hagyományok kutatása” téma pénzügyi keretében 1983-ban végzett városi életmód kutatás eredményeit, s kitűztük az 1984. évi teendőket is.

Helytörténeti szakfelügyelet

Ebben az évben általános, mindenre kiterjedő szakfelügyeleti vizsgálatot tartottunk a gyűjteményekben. Az általános vizsgálat eredménye pozitív volt. A nyilvántartás terén feltárt problémák, a gyűjtés helyenkénti egyenetlenségei az elért szintet lényegesen nem rontják le.

A kerületi helytörténeti gyűjtemények célhittel gazdálkodását a BTM intézte ill. felügyelte. Szakfelügyelő: dr. Gerelyes Ede.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Az Adattár az 5 éves és ezen belül éves tervében foglaltaknak megfelelően 1983-ban folytatta intézményünk régészeti gyűjteményei mutató kartonrendszerének készítését és a külső intézmények budapesti vonatkozású régészeti, műemléki anyagának adatfelvételét. Jelentős eredménynek tartjuk, hogy a tervezetten felül befejezték a Középkori Osztály gyűjteményeinek adatfelvételét, s ezzel egyúttal az adatgyűjtést a BTM szakleltárba vett régészeti tárgyi, fotó- és rajztári gyűjteményeiről. A gépelt adatkartonok elkészültéig és a megfelelő rendszerbe sorolásig is a kutatók rendelkezésére állnak az adatok az őskortól a törökkor végéig. Ugyancsak jelentős előrelépésnek tartjuk, hogy terv szerint befejezték a Magyar Nemzeti Múzeumban levő, budapesti lelőhelyű régészeti tárgyi emlékek adatfelvételét.

Az Adattár ebben az évben is folyamatosan gyűjtötte és nyilvántartásba vette a múzeum gyűjteményeihez, valamint az intézmény történetéhez kapcsolódó dokumentációkat, dokumentumokat, továbbá ellátta az adatszolgáltatással kapcsolatos feladatokat.

Könyvtár

Kiemeljük, hogy különleges értéket képviselő darabokkal gyarapodott gyűjteményünk. Újkori (KisCELLI) részlegünk régi könyvgyűjteményéből – a XV. század első felére datált misekönyv töredékek kerültek elő kötésből. Mezey László vizsgálata szerint a missale-fragmentumok a passauai egyházmegye missalejához állnak legközelebb. Az előkerült szövegeket a Fragmentum Codicum III. kötetében közlik.

RESTAURÁLÁS

A régészeti restauráló műhely 1983-ban több ásatás évek óta tartó, folyamatos restaurálását végezte. Az *óbudai római és középkori* leletek mellett a *budai királyi palota* újabb ásatási leleteit dolgozták fel. Sor került *kiállítási és raktári* anyag újrestaurálására is.

A műhely dolgozói közül többen hosszabb időt töltöttek ásatáson, helyszíni konzerválási munkákkal.

Műhelyeinkben restaurált tárgyak száma: régészet: 2646 db, képzőművészet: 34 db, történet: 118 db, ipartörténet: 39 db.

KIÁLLÍTÁSOK

Belső Terézváros. Március

Szófia a Bolgár Népköztársaság fővárosa. Május

100 év bolgár pénzei. Május

Pest-Budai városképek múlt századi üvegpotharakon. Június

Kálmán Béla fotóművész (USA) kiállítása. Június

Papp Gábor grafikusművész gyűjteményes kiállítása (1918–1982) Július

Beöthy István gyűjteményes kiállítása. Augusztus

Az aquincumi legiostábor katonai emlékei – II–III. századi tábor D-i kapuja. Október

Humoros műtárgyak (1848–1945) November

Amatőr képző- és iparművészek 1983. évi kiállítása. December

Az újjáépült Kiscelli Múzeumban:

Pest-Buda művészeti emlékei 18–19. sz. Október

Budapest művészete 19–20 sz. Október

Az „Arany Oroszlán” patika Október

Fővárosi nyomdák a 18–19. században. Október.

KÖZMŰVELŐDÉS

A Közművelődési Osztály 1983. évre tervezett feladatait teljesítette. A három állandó kiállításon kívül 15 időszaki *kiállítás* látogatottságát igyekezett biztosítani. Kidolgoztuk a Kiscelli Múzeum közművelődési hasznosításának tervét. Tevékenységünk, sajnos nem járt együtt a látogatottság jelentős növekedésével.

Felkészültünk a *szabadidő* struktúra változásával várható igények kielégítésére, havi egy alkalommal „Hajdanában-danában” címmel igen sikeres családi hétvégét hirdettünk.

Érdeklődés mutatkozott a szombat–vasárnapos vári séták iránt. Azonban látni kell,

hogy ez nemcsak szolgáltatási, hanem igényfelkeltési tudatformálás kérdés. A múzeumok külön rendezvény nélkül is, kiállításaiikkal, színvonalas ismeretbővítési lehetőséget nyújtanak.

Az iskolai oktató-nevelő munka segítése terén jelentős a foglalkozási formák tartalmi jobbítást eredményező gazdagodása: fakultációs oktatás segítése, a világnézeti-, a hazafias- és internacionalista nevelés új lehetőségei, a szakmunkástanulók számának növekedése – a zenei ismeretterjesztő formák színesevé, a hangszeres oktatás módszertani segítségét szolgáló fórumok befogadása.

A felnőttnevelés terén még mindig a vetélkedő forma az, amely a legnagyobb érdeklődésre számíthat, a Múzeumról múzeumra játék sikere is ezen alapult.

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ

Folyamatos látogatottságot biztosított a kiállítási anyag cseréje, bővítése, az iskolákkal közös rendezvények, könyvpremierek, zenei előadásorozatok, saját és rádiós koncertek tartása.

Intézményi kapcsolataink, eredményes együttműködéseink száma jelentősen nőtt. Propagandamunkánk változatosabb, színesebb lett.

KÜLFÖLDI UTAK

Bánkúti Imre, Bach Melitta, B. Nagy Anikó, Héjjas Pál, Kálmán Mária, Komjáthy Elemérné, Nagy Emese, Strackné Mohos Márta, Tóth Tibor, Zolnay László Ausztria – tanulmányút

Gábori Miklós és Csánk Vera NSZK – Günzburg

Gerő Győző: Ausztria–Svájc tanulmányút – Ausztria – a bécsi Institut für Ur- und Frühgeschichte meghívása – Lengyelország – VII. Nemzetközi Török Művészeti Kongresszus

Kaba Melinda, Németh Margit, Póczy Klára, Szirmai Krisztina: NSZK – Aalen – XIII. Nemzetközi Limes Kongresszuson vettek részt.

Nagy Emese, Altmann Júlia, Póczy Klára Ausztria – tanulmányút

Nagy Emese Görögország – tanulmányút

Schreiber Rózsa Ausztria – Thayaban, Nemzetközi Konferencián, meghívással

Székely György Ausztria, Linz, Nemzetközi Várostörténeti Bizottság ülése, MTA kiküldetés, Osztrák Tudományos Akadémia vendéglátás, előadás, múzeumlátogatások; Lengyelország, Jabonna, Lengyel–Magyar Történész Vegyesbizottság, MTA kiküldetés, Lengyel Tudományos Akadémia vendéglátás, két üléselnökség, részletes hozzászólás H. Samsonovics előadásához a feudalizmusról a kapitalizmusra való kelet-közép-európai átmenet témakörében, bizottsági munka- és bibliográfiai beszámoló; 1683-as kiállításlátogatások.

Szilágyi Katalin NDK – a hallei Landesmuseum für Ur- und Frühgeschichte által Magdeburgban rendezett Archaeometrial Konferencián vett részt.

Múzeumunk 1984-ben megvalósult tervei közül néhány eredmény külön kiemelésre tarthat számat. Elsősorban a gazdag kiállítási programjainkat kísérte tudományos és népművelő szinten is elismerés. A vármúzeumi kiállításokon három téma vonzotta különösen a látogatókat: *Feszl Frigyes* építész halálának 100. évfordulója alkalmából rendezett kiállításon több a nyilvánosság számára először bemutatott tervrajzait, életére vonatkozó dokumentumokat és személyes tárgyait láthatták az érdeklődők.

A római birodalom területén elterjedt luxus edények – a *terra sigillaták* – gazdag együttesét kaptuk kölcsön a müncheni Prähistorische Staatssammlung régészeti gyűjteményéből, melyet aquincumi anyagokkal egészítettünk ki és mutattunk be nagy sikerrel, gazdag dokumentációs anyag kíséretében (térképek, feliratos és domborképes kőemlékek fotói, az előállításra, szállításra és árusításra vonatkozó római kori adatok közreadásával).

A „*Fiatál Építészek 84*” c. kiállításunkon fiatal építészek mutatkoztak be megvalósult pályadíjat nyert, vagy készülő városrendezési program keretében létrehozott terveikkel.

Az aquincumi legiós tábor „*Thermae maiores*”-ének rekonstrukciós és konzerválási munkái egyidőben készültek el 1984. november 5-re az újjáépített Árpád-híd, új Metró-állomás, alul- és felüljárók konstrukcióival. Lezárult a fürdő régészeti feltárásának négy éves megszakítás nélküli programja. Itt Európában egyedülálló építészeti-együttes valósult meg: a modern vasbeton tartószerkezetek lábainál, az új híd ívei alatt a római kori fürdő 48 terme, 15 000 m² alapterületen látható. A fürdő falai között rendezett kiállítás november 5-én nyílt meg, melynek a nem egészen egy hónapi nyitvatartása alatt közel 15 000 látogatója volt.

A jelenlegi és korábbi évek ásataiból származó ókori és középkori emlékek fotóiból és kómásolataiból ugyancsak sikeres kiállítást rendeztünk az *É–D-i atuljáró falain*. Elkészült a *D-i táborfal és kapu* részbeni rekonstrukciója és befejezés előtt áll a K-i kapu romjainak korszerű bemutatása a III. ker. Kórház utcában.

Az Árpád-hídi és közlekedési csomópont kialakítási munkáihoz kapcsolódó – előbb felsoroltakon kívüli – ókori és középkori régészeti feltárások ugyancsak befejeződtek. Az eltelt 12 év ásatai alatt felszínre került tetemes mennyiségű leletanyag feldolgozása megkezdődött.

Új- és Legújabbkori osztályunk, valamint a Képzőművészeti osztály munkatársai folytatták a Buda 1686. évi visszafoglalásának valamint „A 350 éves Tudományegyetem” c. jubileumi kiállítások előkészítését. A Középkori osztály *restauratori műhelyének* tevékenységi köre új munkaterülettel bővült: kő, freskó, mozaik, stukkó felszedését, tisztítását és konzerválását végezték el.

Intézetünk fokozattal rendelkező munkatársainak számát gyarapította a *kandidátusi* téziseit megvédő Zolnay László.

Az I. kerületi Tanács VB. 1984 szeptemberében tartott ülésén megvitatta a Budapesti Történeti Múzeum tevékenységéről szóló tájékoztatást, majd azt elfogadva elismerését és köszönetét fejezte ki a Múzeum magas színvonalú közművelődési tevékenységéért.

Jelentős tudományos konzultációkat tartott a főigazgató E. Potkowskival, a varsói

Régi Iratok Főlevéltárának igazgatójával a hazai, szlovákiai és erdélyi középkori városfejlődés etnikai, kulturális és egyházi viszonyairól, valamint G. F. Cushing és G. Fehérvári londoni egyetemi tanárokkal egy esetleges 1986. vagy 1987. évi londoni kiállításról és tudományos ülésszokról „Buda visszafoglalása” témakörben.

Sokszorosító részlegünkben 115 különféle nyomdai terméket készítettünk az év folyamán. Ezek jelentős része kiállítási meghívó, múzeumi programok ismertetése, zenei rendezvényeinkről tájékoztató, közművelődési szóróanyag volt.

Nemzetközi kapcsolataink ugyancsak gyümölcsözőek voltak az év folyamán. A megtett külföldi utak, előadások, konzultációk és itt fogadott látogatások növelik Múzeumunk megbecsülését és fokozódik az érdeklődés elért eredményeink iránt. Jeleztük, hogy Münchenből érkezett régészeti anyagot mutattunk be a Vármúzeumban, Párizsban pedig munkatársaink rendeztek hazai anyagból bemutatót a Musée de l'Hommeban, a nagyszabású nemzetközi paleolitikkiállítás részeként.

Néhány munkatársunk ebben az évben is *kitüntetésben* részesült:

Altmann Júlia, Kaba Melinda és Németh Margit megosztott „*Nívódíjat*” kapott az óbudai munkákért. *Kiváló Népművelő* kitüntetést kapott Strackné Mohos Márta. *Szocialista Kultúráért* kitüntetést kaptak: Kaba Melinda, Kőszegi Frigyes, Parragi Györgyi és Tóth Imre. *Kiváló dolgozó* kitüntetést kaptak: Cserháti Rudolfné, Gyulai Ernőné, Kelemen Dánielné, Madudák Erika, Sinai Sándorné és Székelyhidi Lajosné.

Az év folyamán *kinevezett* dolgozóink: Debiczky Katalin (műszaki rajzoló), Gádor Judit (régész), Paálné Nyújtó Zsuzsa (Bartók Emlékház vezetője), Gebhardt Margit (népművelő), Juhász Etelka (könyvtáros), Illés József (mérnök), Tóth Judit (műtárgy raktáros), Horváth Csaba (restaurátor).

Dr. Szálka Irma, a központi könyvtár vezetője az év folyamán nyugállományba vonult.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

Óskori ásatásaink közül kiemeljük a XXI. ker. (Csepel) Dunadűlő úton folyt kutatást. Itt *őskori telepek* hulladék gödreit bolygatta meg a gázcsőfektetés, három őskori kultúra maradványait gyűjtötték be (Schreiber Rózsa, Debiczky Katalin és Tóth Judit). A XII. ker. Denevér út mentén megkezdődött az *őskori kovabánya* feltárása, melynek során sikerült megállapítani topográfiai helyét és korát (Csánk Vera, Gábori Miklós). A *Gellérthegy D-i részén* a *későbronzkori, keltakori telep sáncrendszerének* kutatása áthúzódik a következő évekre is (Pető Mária, Kőszegi Frigyes, Nováki Gyula).

A korábbi évek legnagyobb feladatát jelentő római kori kutatási terület az Árpád-hídi építkezésekhez kapcsolódó kutatás volt, 1984-ben már csak kisebb mértékben követték a közlekedési csomópont kialakítását célzó beruházások földmunkáit. Több volt az útrendezéseket, parkosításokat követő határidős feladat. A korai ala-tábor területén kiegészítő alaprajzi és periódus kutatásokat végeztek (Kérdő Katalin, Marity Erzsébet, Bertalan Vilmosné).

A legios tábor területén a *porta praetoriánál* (Németh Margit, Madarassy Orsolya), a *via principalis keleti oldalán* lévő *taberna*-sorban (Kocsis László), majd ettől Ny-ra a tisztí

házban a retenturában a leghátsó scamnumban a *kaszáryák* épületeinél (Madarassy Orsolya) folytak ásatások. A *Thermae maiores* területén befejező feltárások voltak, valamint a rekonstrukciós és konzerválási munkák irányítása, ellenőrzése történt az év folyamán (Kaba Melinda). A *canabae*ban az ala-tábor kutatásával egyidejűleg a későbbi beépítés tisztázására is sor került (Kérdő Katalin, Máriy Erzsébet). Több periódusú római kori épület falfestményekkel díszített részletei kerültek felszínre a Dugovits Titusz téren (Kérdő Katalin). A *polgárváros D-i részén* a Szentendrei úti Áramátalakító területén római kori épületek részbeni kutatására nyílt lehetőség. *Agyagfalú épület* maradványai kerültek felszínre a katonaváros és polgárváros közötti területen végzett leletmentés során a III. ker. Ladik utcában (Zsidi Paula). Az aquincumi romkonzerváláshoz kapcsolódó perióduskutatás a Macellumtól K-re levő épülettömbben mészárszéknek bizonyuló épületcsoportot tisztázhatott (Póczy Klára). *Későavarkori temető* helyét sikerült leletmentő ásatással megállapítani a III. ker. Solymár völgyi úton, ugyancsak leletmentés kapcsán került felszínre egy magányos *avar sír* a XX. ker. Klauzál utcából (Nagy Margit). A korábban megkezdett témák kutatása folyt a *középkori* maradványok felszínre kerülése során. Óbudán a Calvin utcában a *Királynéi vár* templomának XIV. századi szentélyrészletét, a III. ker. Fő téren a *XIV. századi Mária templom* sekrestyéjének maradványait, valamint korábbi épületnyomokat és lekövezett burkolatrészletet tártak fel (Altmann Júlia).

A volt királyi palota területén a *palota felépülése előtti település*, valamint a palota erődrendszeréhez tartozó út kutatása folyt, leletmentéssel felszínre került a *Szárazárok* további részlete (Zolnay László, Ritoók Ágnes, Bencze Zoltán). A *Vármege*ben lakóházak renoválásával kapcsolatban *16 háznál* tisztáztak *középkori részleteket* (H. Gyürky Katalin, Nagy Emese). Folytatódott a *Kána-i kolostor* feltárása is (H. Gyürky Katalin). A Budakeszi út 93. sz. telken a *Pálos kolostor* épületének kutatása folytatódott a tereprendezést és konzerválást megelőzően (Zolnay László). A Tabánban (Szarvas tér 1. előtt) *középkori hulladékgödör* feltárására nyílt lehetőség közműfektetési munkák során (Gádor Judit), ugyancsak folytatódott a korábbi években már megismert *középkori templom* belső terének kutatása a XVI. ker. cinkotai evangélikus templom belső terében. A Belvárosban a Városház utca 9–11. udvarán *későközépkori temető sírjai*, valamint az V. ker. Szerb utca 21–23. sz. alatt *középkori templom* maradványai kerültek felszínre leletmentések során. Budaörsön a Naphegyen két *honfoglaláskori sírt* tártak fel (Irásné Melis Katalin).

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és Legújabb kor

Várostartörténet

A *bútorgyűjtemény* Lingel Károly budapesti asztalos műhelyéből származó hét darabból álló szecessziós ebédlőgarnitúrával gyarapodott.

Az *ipartörténeti gyűjtemény* 91 db új szerzeményéből kiemelkedő jelentőségű a világ első tölcser nélküli 1907-ből származó gramofonja.

Az *iskolatörténeti* anyag Schickedanz Albert építész iskolai rajzfüzetével gazdagodott.

Eredményes gyűjtés folyt az *életmód történeti* kutatások tárgyi dokumentumaiból: 89 db üveg–porcelán, háztartási eszközök, melyek egy része a Százados úti lakótelepről származik. Ugyanitt a lebontásra kijelölt részen *életmódra* vonatkozó *interjúk* és *fotók* készültek.

A *kézirat, plakát és térképgyűjtemény* kiemelkedő új szerzeménye a Wekerle Állami Munkástelep különféle témájú iratai, egy 1824-ből származó polgáreskü, valamint Bárczy István polgármester hagyatékából származó néhány irat.

Képzőművészet

A *festmény-, grafika- és szoborgyűjtemények* gyarapítási elve azonos a több évtizede kialakított gyakorlattal. Változatlanul kiemelt szempont a Budapesthez való kötődés, amely nem egyezik meg a szűken értelmezett várostörténeti szemponttal, műfaji adottságok miatt.

Az év folyamán vásárolt műtárgyak közül kiemelkedő jelentőségű Galántai György: Átalakítás önmagával 1976, Anna Margit: Emlék 1935.

A *metszettár, éremtár és ezüstgyűjtemény* gyarapításánál a vásárlások jóval szerényebbek, mivel a gyűjtemények jellegükből fakadóan csak ritkán felbukkanó új műtárgyakkal gyarapíthatók.

A *Fővárosi Képzőművészeti Gyűjtemény (FK)* ebben az évben is több darabbal gyarapodott.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Előadások az ELTE-n:

Székely György egyetemi tanár: A nemzetté fejlődés kérdései a 15–17. századi Európában. – A Németalföld társadalma és művelődése a 15–17. században. – Gazdasági, politikai, tudati változások a középkor delelőjén: a 12–13. század. – Rómaiak és barbárok 476 után – A brit szigetek és Skandinávia az 5–11. században – A keleti kereszténység és az Iszlám. 6–12. században.

Gábori Miklós c. egyetemi tanár: „Paleolitikum”

Gerő Győző: Anyagismeret

Nagy Emese: Művészettörténeti gyakorlat

*

Póczy Klára: Történeti korok tervezési módszerei és szerkezetei I. (BME, Építészmérnöki Kar, meghívott előadóként).

Nemzetközi tudományos konferenciákon:

Csánk Vera: Die Erfolge der Ausgrabungen in der Remete-Oberen und die Problematik des Transdanubischen Szeletien. (H. Obermaier Társulat Konferencia, Erlangen, NSZK)

Gerelyes Ede: A Magyarországi Tanácsköztársaság emlékezete. (Varsói Egyetem)

Póczy Klára: Export-import problems in Roman Pannonia. (Anglia, Oxford)

Póczy Klára–Szirmai Krisztina: Neue Bronzefunde aus Aquincum. (Bulgár Tudományos Akadémia – Szófia)

Schreiber Rózsa: Beitrag zu den Beziehungen der frühbronzezeitlichen Nagyrév- und Maros-Kultur. (Jugoszlávia, Belgrád)

Schreiber Rózsa (Kalicz N.-al): Beiträge zur demographischen Wandelung und Wanderungshypothesen in der Kupferzeit und Frühbronzezeit Ungarns. (Görögország, Xanthi)

Szirmai Krisztina: Neue Funde aus Bronze aus der colonia und der canabae von Aquincum. (Jugoszlávia, Stara-Zagora VIII. Internationales Kolloquium über die antike Bronzen)

Hazai tudományos konferenciákon:

Altmann Júlia: 1984. évi ásatási beszámoló. (BTM)

Bánkúti Imre: Újabb eredmények a Rákóczi-szabadságharc kutatásában. (Továbbképzés pedagógusok részére, Fővárosi Pedagógiai Intézet) – Buda ostroma 1684-ben. (Noszvaj, 2. vártörténeti konferencia.) – Buda felszabadító ostroma 1684. (BTM)

Fenyvesi László: Az igali portya és a körmendi kótyavetye balkáni tanulságai (1641). (Noszvaj, 2. vártörténeti konferencián)

Gádor Judit: 1984. évi ásatási beszámoló. (BTM)

Gál Éva: Kézművesség az óbudai uradalomban (1686–1775). – (Veszprémi Kézművesipartörténeti konferencia)

H. Gyürky Katalin: 1984. évi ásatási beszámoló. (BTM)

Kaba Melinda: Thermae maiores (MRMT)

Kocsis László: Az aquincumi I. sz.-i sisaklelet. (MRMT)

Palovics Lajos: Torbágy és Törökbálint. Adatok és szempontok Buda környékének településtörténetéhez. (Dunántúli Településtörténeti Konferencia, Veszprém) – A Belváros településtörténete a reformkorig. A településszerkezet változásainak látható emlékei. (ELTE Tanárképző Főiskolai Kar)

Póczy Klára: Aquincum katonavárosa. (MRMT)

Székely György: Magyarok, bolgártörökök, avarok a Kárpátokon túli és inneni kapcsolataik hagyományában. Hozzászólás Szádeczky-Kardos Samu: Megjegyzések néhány őstörténeti vonatkozású forrás értelmezéséhez c. előadásához. (MTA Őstörténeti Munkabizottsága) – Európai népi játékok a középkorban. (Eötvös József Kollégium Olimpiai történeti sorozat.) – Hunyadi László kivégzése. (Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Magyar Joggörténet Baráti Köre.)

- Szirmai Krisztina:* Az aquincumi 2–3. századi legióstábor úthálózata. (MRMT)
Szirmai–Hervainé–Gáspár: Búvár utcai ládika. (MTA Régészeti Intézet)
Németh Margit: Aquincum 1. sz.-i megszállásának kérdéséhez (MRMT) – Beszámoló az 1984. évi feltárásokról Óbudán. (BTM)
Zolnay László: 1984. évi ásátási beszámoló. (BTM)
Zsidi Paula: A Gazdagréti későrómai temető. (BTM)

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások:

- Altmann Júlia:* A középkori Óbuda. (BTM Tájak–Korok–Múzeumok sorozat keretében)
Baróti Judit: A múzeum rejtett kincsei c. sorozatban az Erzsébet nőiskoláról készült fényképek bemutatása. (Kiscelli Múzeum)
Gál Éva: Világváros születik. – Bp. fejlődése a 19. sz. második felében, (BTM) – Életmód Pest-Budán a reformkorban. (Kiscelli Múzeum)
Gergely Katalin: Kis magyar néprajz (rádióelőadás és TIT) – Történeti környezetismeret: viselet és öltözködéstörténet. (Iparművészeti Főiskola)
Gerelyes Ede: A századforduló Budapestje (BTM) – Pécs története c. kiállításának vitaülése (Pécs) – Budapest mai arculata. (HNF Budapesti Bizottsága)
Írásné Melis Katalin: Honfoglaláskori kutatások és emlékek. (BTM)
Gerő Győző: Török fürdő Magyarországon. (Eger, TIT)
Kaba Melinda: Thermae maiores (TIT, Ybl Főiskola hallgatói, kivitelező vállalatok)
Kocsis László: Vezetések a legios tábor ásátásainál. (MRMT, kivitelező vállalatok)
Létay Miklós: A múzeum rejtett kicsei c. sorozatban a céhes-, kézműipari és cégér gyűjteményekről. (Kiscelli Múzeum)
Németh Margit: Vezetések a legios tábor ásátásainál. (MRMT, kivitelező vállalatok)
Palovics Lajos: Bia és Torbágy nevének eredete. (Biatorbágy, Helytörténeti Kör) – Újjátelepülés a török kiűzése után. Magyarország népesség- és településtörténete a 18. században. (BTM) – Történeti földrajz, településtörténet, településföldrajz: a településtörténet segédtudományai. (BME Városépítési Tanszék)
Parragi Györgyi: Vallási élet Aquincumban – Kerámiagyártás Aquincumban – Halott kultusz és sírplasztika Aquincumban – Halott kultusz az ókorban – Művészeti élet Aquincumban – Óbuda 2000 éve. (TIT, Ybl Miklós Műszaki Főiskola, Postás Művelődési Ház)
Pető Mária: Ókori agrártörténet (Kaposvár, Mezőgazdasági Főiskola) – TIT előadások különböző ókori témákból. (BTM)
Póczy Klára: Pannóniai művészeti emlékek (TIT Szabadegyetem, Sopron) – Közlekedés és turizmus a Római Birodalomban. (TIT)
Topál Judit: The history of the Roman villa at Szentendre (Szabadtéri Néprajzi Múzeum) – Archaeological finds from the villa rustica. (Művelődési Központ, Szentendre)

Tóth Imre: A Fővárosi Nyomdaipar fejlődése a kezdetektől 1945-ig – Az Eufon szabadalom. (Rádió „ötödik sebesség”, VEAB, BTM)

Várostörténeti kutatások koordinációja

Folytatódott az előző évben meghatározott területek kutatása, illetve adatgyűjtések: a városi topográfia, városi infrastruktúra kiépülése 1850–1914. Jelentősen előrehaladt a feldolgozó munka a városi életmód változása 1890-től napjainkig témakörben.

Országos koordinációs feladataink során folyamatosan végeztük a különböző várostörténeti gyűjtemények felmérését, és előkészületeket tettünk egyes gyűjtemények állagjegyzékének kiadásához. A történész múzeológusok szakmai továbbképzésébe bekapcsoltuk a várostörténeti múzeológiai kutatások témáit. A várostörténeti gyűjteményeket ismertető tanulmányokból a „Történeti Múzeológia” c. kiadvány egy számát állítottuk össze.

Bánkúti Imre főigazgató-helyettes és Fenyvesi László történész kutatók részt vettek a noszvaji 2. várostörténeti konferencián, ahol előadást is tartottak.

Helytörténeti szakfelügyelet

A kerületi helytörténeti gyűjtemények vezetőit két alkalommal hívtuk össze szakmai továbbképzés, illetve az 1985. évi felszabadulási kiállítások elvi kérdéseinek megvitatása céljából. A szokásos évközi többszöri konzultálások mellett különösen az angyalföldi, albertfalvai és a XVIII. ker.-i gyűjtemények szakfelügyeletére, működési feltételeinek vizsgálatára fordítottunk nagyobb figyelmet.

Gerelyes Ede szakfelügyelő korábbi megbízatása alapján a fővárosi munkásmozgalmi gyűjtést kísérte fokozott figyelemmel. Ennek kapcsán vásárolta meg intézményünk részére egy 1931-ből származó Fürst Sándorra vonatkozó emléket.

Varsóban dr. Janusz Durkó-val, a Várostörténeti Múzeum igazgatójával, a két múzeum közötti kapcsolat lehetőségeiről, eredményes tárgyalásokat folytatott.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Az Adattár befejezte a Magyar Nemzeti Múzeum budapesti lelőhelyű régészeti tárgyainak nyilvántartási adatainak átvételét és az adatlapok megfelelő rendszerbe szerkesztését.

Ugyancsak befejezést nyert a BTM régészeti gyűjteményeinek adatfelvétele az őskortól a törökör végéig. Megkezdődött a szakirodalmi adatgyűjtés is. Az Adattár az előző évek gyakorlatának megfelelően végezte gyűjtőtevékenységét, nyilvántartásainak bővítését és ellátta az adatszolgáltatást.

Könyvtár

A könyvtár revíziót végzett a könyvtári állományról, melyről részletes jelentés készült.

Az állománygyarapítás és restaurálás, köttetés a terveknek megfelelően történt. Jeletős segítséget nyújtott a Soros-Alapítvány, melynek könyvtári programjába sikerült bekapcsolódní és több amerikai egyetem kiadványát kedvezményes áron beszerezni. Könyvtárunk jelentős nemzetközi kapcsolatai révén Európa számos múzeumával és tudományos intézményével fennálló csere lehetőségek a könyvtár állományát évről-évre gyarapítják.

RESTAURÁLÁS

Restauráló műhelyeinkben az ásátásokból felszínre került régészeti leletből 3750 db-ot restauráltak, valamint 3 képzóművészeti alkotást. Ugyancsak restaurátoraink végezték a kiállítások rendezéséhez, valamint a régi kiállítások karbantartásához kapcsolódó munkákat.

KIÁLLÍTÁSOK

Ékszerek Ausztráliából. Március

Japán plakát kiállítás. Március

Védjük, hogy unokáink is lássák III. Április

Mikola Nándor festóművész finnországi kiállítása. Május

Fejezetek a képes-levelezőlap történetéből I. A kezdetektől 1904-ig. Május

Feszl Frigyes 1821–1884. Június

Terra sigillata a Római Birodalom luxusedényei tükrében. Július

Bánk Ernő festóművész kamarakiállítása. Szeptember

Fiatál építészek '84. Szeptember

NDK Iparművészeti kiállítás. November

Lengyel tájkép (Fotókiállítás). December

Új állandó kiállítások:

Aquincumi Fürdő Múzeum a „Thermae maiores”. November

Aquincumi legiós tábor és Óbudai középkori ásátások (Kiállítás a Flórián téri aluljáróban). Augusztus

KÖZMŰVELŐDÉS

A Közművelődési osztály 1984. évi tervének megfelelően végezte jó eredményekkel zárult munkáját.

Az *iskolai oktató-nevelő* munka segítése az osztály hangsúlyos feladata volt: a fővárosi honismereti pályázat gondozása, a Budapest felszabadulásának 40. évfordulójára kiírt pályaművek nyerteseinek alkotásaiból készülő kiállítás előkészítése, a szakmunkásképző intézetek történelem tantárgyi versenyének előkészítése, valamint a gimnáziumi történelem fakultációhoz kapcsolódó tematika kibővítése a IV. osztályos anyag kidolgozásával. Sikeresen folytatódott a tanári továbbképzés, az ELTE tanárképzős hallgatóinak speciális múzeumi kollégiuma.

Ebben az évben is nagy érdeklődés kísérte a szombat délelőtti családi programjainkat a „Hajdanában-danában” történelmi játékműhely keretében.

Eredményes munkája volt az osztálynak a VBKM gyár és a Magyar Néphadsereg felszabadulási vetélkedő anyagának összeállítása Magyar Károly régésszel közösen, a résztvevők felkészítése, valamint az I. ker. KISZ Bizottság, a Munkásmozgalmi Múzeum és a BTM közös vári vetélkedője.

Az *Aquincumi Múzeumban* öt nagyszerű előadás volt Platon: Szokratesz védőbeszéde címmel Haumann Péter tolmácsolásában.

Ugyanitt, Aquincumban irodalmi összeállítást mutattak be az Apáczai Csere János gimnázium latin szakos diákjai „Prometheus” címmel.

A felújított *Kiscelli Múzeumban* gyermekfoglalkozásokat tartottunk, múzeumi órákat, „Rejtett kincsek” sorozat felnőtteknek a nyomdatörténeti kiállításon, képzőművészeti filmvetítést és kórushangversenyt tartottunk.

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ

Az Emlékházban tartott gyermek- és ifjúsági, valamint a felnőtt foglalkozások, rendezvények hatékonyságát, gyakoriságát és a látogatottságot sikerült növelni az év folyamán.

Előző évekhez hasonlóan az iskolai zenei klubok programjainak is helyt adott az Emlékház. Az iskolai oktató-nevelő munka segítésére zenei-irodalmi vetélkedőket, nyári zenei táborokat szerveztek.

Több országos és fővárosi rendezvénysorozat szerepelt az emlékház programjában.

1984. decemberében dr. Székely György főigazgató elnöklétével megalakult a Bartók Béla Baráti Kör.

1984. augusztus 1-től az Emlékház vezetője Paálné Nyújtó Zsuzsa.

KÜLFÖLDI UTAK

Altmann Júlia, Gábor Judit, Gerő Győző, Kuczogi Zsuzsa és Nagy Emese egy napos ausztriai (burgenlandi) tanulmányúton vettek részt,

Berta István Moszkvában előkészítette a 40 éves jubileumi kiállítást,

Csánk Vera az NSZK-ban, Stuttgartban az Erlangen H. Obermaier Gesellschaft meghívására előadást tartott, Parisban a Musée de l'Homme-ban készült kiállítás magyar részét rendezte,

Gál Éva és Baróti Judit Bécsben tettek tanulmányutat, elsősorban kiállításokat látogattak,

Gergely Katalin résztvett Palermóban a III. Nemzetközi Szemiotikai kongresszuson,

Nagy Emese Észak-Erdélyben tett tanulmányutat,

Németh Mária Erfurtban az „NDK Iparművészet” c. kiállítást készítette elő,

Pető Mária az OÖT támogatásával olaszországi tanulmányutat tett,

Ritoók Ágnes részt vett a Poitiers-i nyári egyetemen,

Schreiber Rózsa kongresszusokon, konferenciákon vett részt, valamint ásatásokon konzultált és előadásokat tartott Görögországban Xanthiban, Jugoszláviában a Balkanológiai kongresszuson, és Ausztriában Nickenmarktban,

Szirmai Krisztina részt vett Bulgáriában a Stara Zagora VIII. Internationales Kolloquien über antike Bronzen c. programon ahol előadást tartott,

Topál Judit az OÖT támogatásával egyhónapos ösztöndíjas úton volt Indiában,

Zsidi Paula Münchenből kísért Budapestre kiállítási anyagot.

1985.

Múzeumunk-1985-ben megvalósult tervfeladatainak sorában elsősorban említjük sikeresen megrendezett *kiállításainkat*. Január 22-én Moszkvában és február 12-én Múzeumunkban nyíltak a „Budapest 1945–1985” című felszabadulási kiállításaink. Gazdag tárgyi anyag szerepeltetése mellett a kiállítások bemutatták fővárosunk életét, az 1945-ben romokban heverő város felszabadulás utáni újjáépülését, eredményeit. A moszkvai bemutató sikerét jól példázza, hogy a 12 napig nyitvatartó kiállításnak 125 000 látogatója volt. Másik igen jó sajtóvisszhangot is kapott kiállításunk a Palota földszintjén rendezett és 1985. május 12-én nyílt „350 éves a Tudományegyetem; 1635–1985” című kiállításunk. A kiállításon alapítólevél, oklevelek, korabeli metszetek, Pázmány relikviák, a névadó Eötvös Loránd ingái, nagyszombati eredetű tárgyak, a Karok (Teológiai, Jogi, Orvosi, Természettudományi, Bölcsész) gazdag írásos és tárgyi dokumentumai mellett, értékes festmények, berendezési tárgyak, ötvösművészeti remekek sokaságában gyönyörködhetett a látogató. A mai egyetemről és nemzetközi kapcsolatokról készült „Életkép”-fotók színesítették a gazdag témát. Linzben a „Magyar hét” keretében kiemelt elismerés mellett mutatta be Múzeumunk számos római- és középkori anyagát, valamint gyűjteményeink több képzőművészeti alkotását. Az 1984-ben rendezett párizsi Musée de l'Homme „Az őstörténeti kor vadászainak művészete és civilizációja” című kiállítása 1985-ben is nyitva tartott. A kiállítást az év végéig 150 000 felnőtt látogató, ezen felül

iskolai tanulók tanáraikkal, tekintették meg. A kiállítás sikeréhez kiemelkedő jelentőségű régészeti leleteink több darabjának kölcsönzésével, rendezésével és a kapcsolódó tudományos munkával járultunk hozzá.

Ugyancsak külföldön, Augsburgban rendezett és igen sok érdeklődőt vonzó sikeres kiállítás „Die Römer in Schwaben” címmel – egyetlen külföldi résztvevője és aquincumi leleteinknek rendezője volt Múzeumunk.

Mind a hazai, mind a külföldi múzeumokkal fennálló tudományos kooperáció jó példája az 1985. év elején a Magyar Nemzeti Galériában rendezett „Barabás Miklós akvarelljei” című kiállításához kölcsönadott több, a BTM tulajdonát képező tájkép, városkép és arckép. Ugyanígy részt vettünk az *Országos Széchényi Könyvtárban* létrehozott „Kódexek a középkori Magyarországon” című kiállításon kiváló értéket képviselő iparművészeti anyagunk kölcsönzésével, tudományos munkával, ismertető írásával.

Elsősorban a középkori, de az újkori osztály kutatói is jelentős mértékben dolgoztak az 1986-ban megrendezésre kerülő és minden bizonnyal élénk nemzetközi érdeklődésre is számot tartó „Buda visszafoglalásának 300 éves évfordulója” című jubileumi kiállítás előkészítésén.

Múzeumunk tudományos életének évről-évre emelkedő színvonalát a kutatók tollából itthon és külföldön megjelent *könyvek, tanulmányok*, kongresszusokon, konferenciákon elhangzott előadásai fémjelzik. Ezek sorából kiemeljük, hogy Múzeumunk főigazgatója dr. Székely György 1985. november 22-én tartotta a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagi székfoglaló előadását. Ugyancsak emelkedő tendenciát mutat Múzeumunk *külföldi kapcsolatainak* bővítése. Ez kifejezésre jut a már említett kiállítások rendezésén kívül a nemzetközi könyvcserénk eredményeként könyvtárainkat gazdagító értékes kiadványok beérkezésével is. Utóbbiak számát minden bizonnyal jelentősen növeli a fontos cserealapot képező – a rövidesen megjelenő – Budapest régiségei XXV. kötet.

Múzeumunkban rendezett *tudományos konferenciák* közül kiemeljük Csánk Vera az „Őskori kovabánya a budapesti Farkasréten” című előadását és Pattantyús Ábrahám Miklós, az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet tudományos munkatársának korreferátumát.

Múzeumunkba látogató számos külföldi vendég, szakember, politikus és turista érdeklődő közül megemlítjük az ELTE jubileumára érkezett külföldi egyetemek rektorait, felavatott külföldi díszdoktorokat, akik meglátogatták az egyetemtörténeti kiállításunkat.

Nagy elismeréssel nyilatkoztak a római kori műemlékekről az Aquincumba és a Flórián téri Thermae Maioresbe látogató olasz delegáció, az erlangeni Egyetem Régészeti Tanszékének vendégei, a Nemzetközi Restaurátor Konferencia résztvevői és a bochumi Egyetem tanárai és diákjai.

Múzeumunkban nagy érdeklődés mellett tartott előadást John Scofield „Ásatások és helyreállítások a London City-ben” címmel.

Az elmúlt év eredményei között megemlítjük még, hogy régészeti osztályaink ásatásainál kedvezően éreztette hatását ásatási munkásbrigád kialakítása. Így lényegesen több feladatot láttunk el, gazdaságosabb anyagi feltételek mellett.

1985. évi személyi változások:

dr. Zolnay László tudományos főmunkatárs meghalt, dr. Póczy Klára tudományos főmunkatárs nyugállományba vonult, Mohos Márta osztályvezető megvált a múzeumtól.

Kinevezések:

Király Elvira osztályvezető (Közművelődési Osztály), dr. Mérő Károlyné személyzeti vezető (új munkakör), Zádor Judit középkor szakos régész (Középkori Osztály), Wellisch Márta osztályvezető (Könyvtár).

Néhány munkatársunk ebben az évben is kitüntetésben részesült.

Szocialista Kultúráért kitüntetést kapott: Krómer Ágnes, dr. Rózsa Miklós és dr. Topál Judit, *Kiváló Dolgozó* kitüntetést kapott: Demjén Károlyné, Kuczogi Zsuzsanna, Nagy Jusstina és Simon Sándor, *Miniszteri dicséretet* kapott: Balázs Miklósné, Tóth Éva, Török Ferencné és Sinkó Judit.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

Óskori kutatásunk Farkasréten kovabánya feltárásának folytatásával, a lelőhely újabb értékes részeit hozta felszínre (Csánk Vera, Gábori Miklós). A Gellérthegyen az *eraviszkusz oppidum* védőfalazatának újabb részletei kerültek elő (Pető Mária, Kőszegi Frigyes és külső munkatársként Nováki Gyula).

A rákoscsabai Péczeli úti *kora-népvándorláskori temető* több sírjának feltárására és a temető határának kutatására nyílt lehetőség (Nagy Margit), Káposztásmegyeren 2–3. századi *szarmata település* házmaradványainak, gödörrendszerének feltárását eredményezte az ásatás nagy kiterjedésű területen (Nagy Margit, Endrődi Anna). Római kori feltárások az *ala tábor területén*, az Árpád fejedelem u.–Lajos u. térségében folytak az óbudai „Aquincum” szálló építkezését megelőzően (Németh Margit, Facsády Anna-mária). A Bécsi út 138–140., 166., 170–172. és 203. sz. házak térségében összesen 146 római kori és ókeresztény sír kibontására kerülhetett sor (Topál Judit), ugyancsak folytatódott a III. ker. *kaszásdűlői római kori temető* feltárása (Zsidi Paula), valamint óbudai házak pincéiben a Dugovics T. tér 13–17. sz. alatt, leletmentés során a *korai tábor* nyomait, valamint a *késő római erőd D-i falszakaszának* részletét kutathatták (Németh Margit).

A középkori ásatások ugyancsak több helyen hoztak felszínre eredményeket a fővárosban. Óbudán az *Árpád fejedelem útján* az említett „Aquincum” szálloda helyén a *középkori piactér* kutatásának folytatására nyílt lehetőség, a *Fő tér 1. sz.* alatt a Zichy kastély udvarán végzett leletmentés hozott felszínre *középkori maradványokat* (Altmann Júlia), a *Magyar Lajos utcában a klarissza kolostor melletti telken a beépítettséget kutathatták* (Altmann Júlia, Bertalan Vilmosné). A *Budavári palota területén a Szárazárok északi támfalánál, a palota É-i előterében és a keleti „hajtogatott várfal” mentén volt leletmentés* (Magyar Károly, Nyékhelyi Dorottya, Viemann Zsolt, Boldizsár Péter), a *Várnegyedben* a Sikló építkezéséhez kapcsolódóan *két középkori épület részletének* feltárására volt lehetőség. Pesten az *V. ker. Váci u. 1–3. sz. ház előtt a későközépkori városkapu* részletének feltárása folyt, valamint *régészeti megfigyelés a Váci utca teljes hosszában és a Szerb u. 21–23. sz. alatt földmunkákhoz kapcsolódóan* (Írásné Melis Katalin). *Budaszentlőrinci*

pálos kolostornál a templom területén folytak kutatások, valamint a helyreállítások ellenőrzése (Bencze Zoltán, Nyékhelyi Dorottya, Viemann Zsolt, Boldizsár Péter). A *kánai apátság* feltárásának folytatására is sor került: a keleti kolostorszárny északi, utolsó helyiségét és a középkorban elbontott épületek részleteit tárták fel (H. Gyürky Katalin), *Pesthidegkúton* a *Gercse-i* középkori templom körüli *temető és kerítőfal* részlete került felszínre (Irásné-Melis Katalin).

Vidéken is végeztünk kutatásokat Pécs-Püspökvár és városfalak *török* maradványa-
inak, Egerben a Valide szultana fürdő feltárásának folytatására, valamint Szászváron
ugyancsak törökkori nahije-központ ásatására került sor.

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabb kor

Várostartörténet

Az évi gyarapodások közül kiemeljük a városi társadalmi rétegek *életmódjára* jellemző tárgyak – elsősorban 1945 előtti lakáskultúrához tartozó emlékek – gyűjtését. A *nyomatvány-kéziratár* Bárczy István polgármesterré választása alkalmából írt levelezések (25 db) egy részét vásárolta meg, valamint 1948–49-ben kiadott *kereskedelmi, politikai és filmplakátokat*, melyek néhány hiánypótló jelentőségű. Hasonlóan fontos Kertész Árpád nyomdász életútját bemutató családi iratanyag, és az *Egyetemi Színpad plakátgyűjteményének* gyűjteményünkbe kerülése. Tervtárunk – többek között – Hauszmann Alajosnak az Igazságügyi palotáról készült és albummá összefűzött 20 db tervének megvásárolt példányaival gyarapodott. *Vegyes életmódtörténeti* gyűjteményünk 34 db *századeleji* – ez évben vásárolt – *játékai* nagy sikerrel szerepeltek a Kiscelli Múzeumban rendezett játékiállításán. *Fotótárunkat* nagyobb mennyiségű családi *fényképpel* gyarapítottuk, melyek mindegyike jelentős fővárosi művész felvétele *1870–1930 közötti évekből*. Ugyancsak hiánypótló szerepet tölt be 400 db rózsadombi felvétel. A „Budapest 40 éve” című kiállításunk részére vásároltunk 1910-ből származó hagyatékból *kézimunkákat, ruházati felszereléseket*. Hasonlóképp hagyatékból került gyűjteményünkbe egy józsefvárosi *szíjgyártó cégér*.

Képzőművészet

Kiemelkedő jelentőségű vásárlások voltak az év folyamán: Bálint Endre: Európai iskola kiállítási plakátterve, Önarckép1946, Altorjai Sándor: Könnyek, fiam, könnyek, Mattis-Teutsch János: Kompozíció a Lélekvirágok című sorozatból, valamint Bartha Lajos grafikai lapjai és szoborterve. Az FK gyűjtemény 7 db műtárggyal gyarapodott.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Székely György MTA rendes tagi székfoglaló előadás: Fekete-tengeri utak és kapcsolatkeresések az oszmán hatalom hátában – a XV. századi keleti magyar politika mozgásterének szűkülése a Mediterráneum eltolódásaiban.

Előadások az ELTE-n:

Székely György egyetemi tanár: Központosítás, abszolutizmus, köztársasági eszmény a XV–XVII. századi Európában. – A reformáció irányzatai. – A feudalizmus kialakulásának történelmi útjai és típusai, – Keresztések, muzulmánok, mongolok a XIII–XIV. században – Törés és kontinuitás a IV–VII. századi európai fejlődésben – Történeti prozeminárium,

Gábori Miklós c. egyetemi tanár: Paleolitikum.

Nemzetközi tudományos konferenciákon:

Csánk Vera: Természeti környezet a magyarországi paleolitikumban (A Hanoi Régészeti Intézet) – A természeti környezet vizsgálatának régészeti és természettudományos módszerei (A Hanoi Földtani Intézet),

Gábori Miklós: A régi kőkor Magyarországon – A pleisztocén természeti- és ökológiai környezete (A Hanoi Régészeti Intézet),

Gerő Győző: Die Freilegung des Sultana Valide Bades in Eger (V. Nemzetközi Turkológiai Kongresszus – Isztambul),

Kaba Melinda: Az aquincumi Thermae maiores helyreállítása (Nemzetközi Restaurátor Konferencia Veszprém),

Madarassy Orsolya: Das Wandgemälde in der Szőlőkert–Vörösvári Strasse (Nemzetközi Restaurátor Konferencia Veszprém),

Németh Margit: Az aquincumi legióstábor feltárásai (Nemzetközi Restaurátor Konferencia Veszprém),

Székely György: Die ungarische Staatsgründung im Lichte der Staatssymbole (Hamburg, Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde, Katholische Akademie Hamburg, Ranke-Gesellschaft). – Les voies des rapports politiques et diplomatiques entre la Hongrie et la région du Caucase vers le XVe siècle (Neszabár, III. Symposium Bulgaria Pontica Medii Aevi),

Szirmai Krisztina: Wallpainting at Tavas Street (Nemzetközi Restaurátor Konferencia Veszprém) – Aquincum the capital of Pannonia Inferior (Ljubjanai Egyetem Régészeti Tanszék).

Hazai tudományos konferenciákon:

Csánk Vera: Geofizikai módszerek a régészetben (korreferátum az MTA felolvasó ülésén),

Fenyvesi László: A törökkori Kiskunságról (Kiskunfélegyháza, történész konferencia) – Erdély és a bolgár felkelők kapcsolata (Szeged, JGYTF) – A Duna-mellék és a Kiskunság pusztulása, tekintettel Buda ostromára (Szécsény, történész kongresszus),

Gádor Judit: A sályi és abaújházi ásatásokon végzett geofizikai vizsgálatok régészeti eredményei (A MTA II. és X. osztálya által szervezett „Geofizikai módszerek a régészetben” c. tudományos ülésen),

Székely György: A második magyarországi tatárjárás és megítélése a magyar történetírásban (BTM–MTA Elnökségi Közoktatási Bizottság) – A magyar egyetemek és a külföldi egyetemjárás szerepe az értelmiség formálásában (ELTE jubileumi előadás) – A lovagi műveltség és a világi értelmiség a Visegrádi Kongresszus országaiban (Visegrád, Tudományos ülésszak a Visegrádi Kongresszus 650. évfordulóján, Magyar Történelmi Társulat) – Eckhart Ferenc, az alkotmány- és jogtörténész (ELTE és MTA Történettudományi Intézete Dr. Eckhart Ferenc akadémikus, egyetemi tanár születésének 100. évfordulója alkalmából tartott ünnepi ülése).

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások:

Bánkúti Imre: Rákóczi-szabadságharc kutatásával kapcsolatos újabb problémák (2 előadás a Fővárosi Pedagógiai Intézetben a tanári továbbképzés keretében),

Csánk Vera: Őskori kovabánya Budapest-Farkasréten (BTM),

Erdei Gyöngyi: A főváros művelődéspolitikája Bárczy István polgármesteri működése idején az első világháborúig (BTM),

Gál Éva: A BTM legszebb térképei (Múzeumbarátok köre, Kiscelli Múzeum),

Gerelyes Ede: A mai helytörténeti gyűjtés feladatai (Pesterzsébet, Angyalföld),

Gergely Katalin: A „telepi” életforma és értékrend néhány jellegzetes vonása a Százados úti városi kislakásos telep példáján (BTM-ben és a „Kis magyar Néprajz” sorozat keretében a TIT-ben és a Magyar Rádióban),

Gerő Győző: Az egri Valide fürdő feltárása (MRMT) – A török építészet magyarországi emlékei (TIT Szabadegyetem) – A magyarországi török építészet a régészeti kutatások tükrében (BTM) – A török Pécs (TIT Szabadegyetem, Pécs) – A török Baranya és Pécs (TIT Szabadegyetem, Boly) – A török Pécs (Idegenvezetői tanfolyam, Pécs),

Irásné Melis Katalin: A pesti középkori városfal (BTM),

Kaba Melinda: Az aquincumi Thermae maiores helyreállítása (MTA Földrajzi szakosztálya),

Létay Miklós: Haraszthy Ágoston kalandos élete (Belvárosi Ifjúsági Ház),

Nagy Emese: A budai vár (Széchenyi Könyvtár),

Pető Mária: Az ókori agrártörténet (Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola) – A gellérthegy feltárások 1981–85. (BTM),

Póczy Klára: Aquincum élete (Numizmatikai Társulat) – Budapest fürdői (Országos Vízügyi Hivatal),

Székely György: A közoktatás helyzete Magyarországon a XVI–XVII. században (BTM),

Topál Judit: Beszámoló az indiai tanulmányútról (BTM) – A Bécsi úti római temető (BTM).

Várostarténeti kutatás koordinációja

Folytatódott 1985-ben a komplex anyaggyűjtés az alábbi témákhoz: 1. városi topográfia; 2. városi infrastruktúra kiépülése 1850–1914; 3. városi életmód változása 1890-től napjainkig (a MMM-al és a MNM-mal közösen). Ugyancsak tovább folyt a megyékben a várostarténeti gyűjtemények felmérése.

Pécs várostarténeti kiállítását a bizottsági tagok megtekintették és a témáról tudományos vitaülést tartottak Bánkúti Imre vezetésével.

Helytörténeti szakfelügyelet

A helytörténeti gyűjtemények második BTM-beli bemutatkozását 1986. évre tervezzük, ezért ebben az évben elkészült a kiállítás vázlatos forgatókönyve.

Szakfelügyeleti vizsgálatokat tartottunk: a XVIII. ker. Pedagógiai gyűjteményében, a rákospalotai múzeumban és az albertfalvai iskolai gyűjteményben. Megvizsgáltuk a kerületek által megszüntnek jelzett két gyűjtemény helyzetét a XVII. és XXII. kerületben. Gerelyes Ede szakfelügyelő előadást tartott a múzeumi törvényről a kerületi népművelési csoportvezetőknek, valamint Pesterzsébeten és Angyalföldön „A mai helytörténeti gyűjtés feladatai” címmel. A helytörténeti gyűjteménykezelők részére két alkalommal továbbképző tanácskozást szerveztünk.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Az év folyamán elkészült a BTM régészeti és a hozzátartozó fotó- és rajztári gyűjteményeinek topográfiai, valamint tárgy szerinti adatrendszere, ezzel párhuzamosan készültek adatkartonok a kronológiai kartonrendszer számára. Megkezdtek az adatgyűjtés befejezése óta leltározott tárgyak adatfelvételét az őskori gyűjteményben.

A vidéki múzeumok budapesti lelőhelyű tárgyainak adatait ugyancsak a megfelelő kartonrendszerbe szerkesztették.

Az Adattár a korábbi évek gyakorlatának megfelelően folytatta a gyűjtőtevékenységét, nyilvántartások vezetését és ellátta az adatszolgáltatást.

Könyvtár

A könyvtár az év folyamán főleg csere útján bővítette állományát. A megjelent BpR XXVI. kötet a hazai és nemzetközi cserekapcsolatokat jelentős mértékben fellendítette. Beszerzéseinket továbbra is segítette a Soros-Alapítvány könyvtári programja.

Könyvrestauráltatás és köttetés is folytatódott az előző évek gyakorlata szerint.

RESTAURÁLÁS

Műhelyeinkben több ásatás leleteinek évek óta tartó folyamatos feldolgozása, képző- és iparművészeti tárgyaink restaurálása, valamint kiállításaink tárgyainak kezelése történt az alábbi adatok szerint: régészet 1902 db, képzőművészet 34 db, történet 109 db.

Műemléki helyreállítások

Anyagi nehézségek miatt 1985-ben nem folytatódott az aquincumi polgárvárosi romok konzerválása. – A Mithras szentély padozatát hordozható panelre szerelték és folytatták a freskók restaurálását.

KIÁLLÍTÁSOK

Budapest négy évtizede 1945–1985. Felszabadulási emlékkiállítás. Február

Gyermekszemmel Budapestről. (Gyermekrajzkiállítás) Február

Tudománygyetem 1635–1985. Május

Fejezetek a képes-levelezőlap történetéből II. 1904–1914. Május

Tisztelet Bartóknak. Tavasz Noémi grafikus kiállítása. Szeptember

Szőlő, szüret, bor a régi Pest-Budán. Október

Kuny Domokos budai keramikus emlékkiállítás 1754–1822. Október

Budapest cégerei. December

KisCELLI Múzeumban

Ecc, pecc, bejöhetsz... 19. sz.-i gyermekjátékokat bemutató kiállítás. December

KÖZMŰVELŐDÉS

Az osztály az 1985. évi munkatervében meghatározott feladatokat sikeresen hajtotta végre.

Az időszaki kiállításokhoz kapcsolt előadásokkal és egyéb programokkal növeltük a Budapesti Történeti Múzeumnak és telephelyeinek látogatottságát.

Múzeumpedagógiai munkánkban az iskolai oktató-nevelő munka segítése terén elért eredményeket a csoportos résztvevők érdeklődése jelzi. A programok színvonalának emelése érdekében kutatóink előadásokat tartottak, kiemelve, segítve a történelemtanítást és a tanári továbbképzést. Az FPI, BTM, valamint több fővárosi intézmény jó együttműködése során eredményesen zárult a hazánk felszabadulásának évfordulójára emlékeztető gyerek-képzőművészeti pályázat kiírása. A beérkezett műveket zsűrizték és a legjobb munkákat díjazták és kiállításunkon is bemutattuk, melyet a TV és Rádió is ismertetett.

Ugyancsak sikeresek voltak a szabadidős gyermekfoglalkozások, történelmi *vetélkedők* stb.

Több vállalat részére ugyancsak rendeztünk jól sikerült vetélkedőket évfordulós és egyéb kiállításaink témáihoz kapcsolódva.

Rendezvénytársulatunkban új kezdeményezésünk volt az *Aquincumi Mozaikszínpad* létrehozása. A kiváló művészek közreműködésével zajló programokat élénk érdeklődés kísérte. Az irodalmi témák az ókor hangulatát idézték Aquincum emlékei között.

A *Kiscei Múzeumban* is megkezdődtek a több éve várt és igen kedvelt zenei programok a megjelenő szép számú hallgatóság elismerése mellett.

A Gondolat Kiadóval közösen rendezett két könyv premier is az eredményes együttműködés jó példája volt.

A *Bartók Béla Emlékház* kivált a Budapesti Történeti Múzeum szervezeti keretéből, és közvetlenül a Fővárosi Tanács VB. Művelődésügyi Főosztályához tartozik.

KÜLFÖLDI UTAK

Csánk Vera és Gábori Miklós a Vietnami Demokratikus Köztársaságba tettek tanulmányutat.

Mattyasovszky Péter, Németh Mária és Horváth Csaba a Linz-i Magyar Hetek kiállítás „Budapest” részét rendezték.

Németh Margit kísérte haza Linzből a kölcsönzött kiállítási tárgyakat.

Székely György Hamburgban a Katolikus Akadémián és a bulgáriai Neszebarban rendezett történész kongresszuson ugyancsak előadást tartott, hasonlóképp Stuttgartban a Nemzetközi Várostörténeti Bizottság és a Tübingeni Nemzetközi Egyetem történeti Bizottság munkájában vett részt és előadást tartott.

Szirmai Krisztina Jugoszláviában ösztöndíjas tanulmányúton volt.

1986.

A Budapesti Történeti Múzeum 1986-ban megvalósult tervei és eredményei között kiemeljük a „*Buda visszavívása 1686*” című kiállításunkat. A saját gyűjteményeinken kívül különböző múzeumoktól kölcsönzött anyagok bemutatásával kiemelkedő sikerű tudományos eredményt regisztrálhatunk. A látogatókon kívül a hírközlő, információs szerek: sajtó, rádió és televízió igen pozitíven értékelték munkánkat. A rendezésben elsősorban az Újkori Várostörténeti Osztály és Középkori Osztály kutatói és munkatársai vettek részt, a kiállítás megnyitására katalógus is készült.

Külföldön is sikerrel rendeztünk kiállításokat „*Neue Ausgrabungen und Funde in Aquincum*” címmel az NSZK három városában: *Krefeldben, Freiburgban és Münsterben*. A kiállítás 788 tárgyat, közöttük falfestményeket, mozaikokat, kőemlékeket mutatott be, az elmúlt másfél évtized római kori ásatásai eredményeit reprezentálta, mellyel méltán aratott sikert az NSZK-beli szakemberek és a látogatóközönség körében. *Szófiában* „*Budapest köszönti Szófiát*” címmel nyílt kiállításunk, mely jelentős várostörténeti és képzőművészeti anyagot sorakoztatott fel nagy sikerrel.

Évi munkánk során jó eredményeket érthettünk el *régészeti feltárásoknál* is. Külön kiemelést érdemel, hogy lényegesen gazdaságosabban dolgoztunk a jól működő saját ásatási brigádjaink segítségével.

Tudományos munkáinkat összegező évkönyvünk a *Budapest régiségei XXV.* kötet megjelent 64,5 ív terjedelemben. Jelentősen előrehaladtak a *Zsigmond-kori oklevéltár* kötetének munkái.

Kutatóink közül többen tartottak *külföldön előadásokat*. Székely György, mint a BTM főigazgatója Krefeldben, Freiburgban és Münsterben, mint egyetemi tanár Hamburgban, Bloomingtonban Notre Dame, mint az MTA rendes tagja Varsóban, Moszkvában, Leningrádban. A Bécsben megrendezett XIV. Limes-kongresszuson résztvevő római szakos kollégáink közül Póczy Klára, Németh Margit, Zsidi Paula, Facsády Annamária, Kocsis László és Szirmai Krisztina tartottak előadásokat. Topál Judit Wormsban RCRF XV. Kongresszuson, Szirmai Krisztina a 9. „Tagung über antike Bronze” keretében tartott előadást, Schreiber Rózsa Gomolovában, Jugoszláviában, valamint Prágában, Csehszlovákiában ugyancsak konferenciákon tartott előadást. Törökországban Kütahyában az I. Nemzetközi Török Kerámia és Falicsempe Kongresszuson Gerő Győző tartott előadást.

Évi munkatervünkben szereplő *kiállításrendező* csoport létrehozásával kapcsolatban megtörtént a csoport vezetőjének, Héjjas Pálnak kijelölése, folyamatban van a csoport tagjainak megfelelő szakemberekkel történő létrehozása. Pénzügyi nehézségek miatt azonban a műhely megépítése későbbi időpontra halasztódott.

Ez év márciusától házi nyomdánk üzemelése szünetel, nyomdászunk egyidejű kilépésével. Azóta kiadványainkat különböző nyomdákban jelentetjük meg.

Restaurálási munkáinkat jelentősen segíti a Kiscelli Múzeumban elkészült önálló fémrestauráló műhely, melyben megkezdődött a tárgyak restaurálása.

Ugyancsak befejeződött a Kiscelli Múzeum tetőfelújítása.

Személyi változások: H. Gyürky Katalin nyugállományba vonult, de szerződéssel tovább dolgozik. Kiléptek: dr. Kálmán Mária múzeumpedagógus, Katona Edit múzeo-

lógus, Simon Sándor restaurátor csoportvezető, Beta Imre nyomdász, Csajághy Rezsóné gondnok. A szerződéses alkalmazásokat tovább csökkentettük.

Az év végén tartott vezetői értekezleten megállapodtunk az 1987. év végén esedékes nyugdíjazásokról. Ennek megfelelően a következő munkatársak vonulnak nyugállományba: Gerő Győző, Kaba Melinda, Nagy Emese, Parragi Györgyi, Schreiber Rózsa és Tóth Imre.

A Középkori Osztály vezetői állás betöltésére pályázatot írtunk ki.

Több dolgozónk részesült az év folyamán kitüntetésben: *Munka Érdemrend ezüst fokozatát* kapta: Holl Imréné. *Haza Szolgálatáért Érem ezüst fokozatát* kapta Marton Jenő. *Szocialista Kultúráért*: Berta István, Héjjas Pál, Litváné Gál Éva, Szirmai Krisztina, Zsidi Paula. *Kiváló Munkáért*: Bakos Margit, Bojár Ivánné, Bujdosó Sándor, Deák Mária, Komár Lajosné, Plutzer Mátyás. *Miniszteri Dicséretben* részesült: Czirják Pálné, Csikváriné Debitzky Katalin.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

A gellérthegyi eraviszkusz oppidum kutatása során a település belsejében, valamint az erődítésrendszerrel folyt kutatás (Pető Mária). A *korarómai ala tábor* (Árpád fejedelem útja–Lajos utca–Névtelen utca) több részletét, védműveket, építményeket hoztak felszínre a kutatások, ugyanitt későrómai falak is mutatkoztak.

Folytatódott a kaszásdűlői–raktárreti temető római kori sírjainak feltárása, amely ismét értékes leletekkel gyarapította az aquincumi gyűjteményt (Zsidi Paula).

Rákocsabán a Péczeli úton *kora-népvándorláskori* temető 25 újabb sírja került felszínre. III. ker. Békásmegyeren a Pusztadombi u. 12. sz. alatt *kora avar kori* temető 23 sírja került elő, gazdag leletekkel (Nagy Margit).

A terveknek megfelelően folytak a középkori ásatások és leletmentések a *budai vár*, *budai várnegyed* (hajtogatott támfalnál, Tácsics Mihály u. 9. sz. alatt és az Erdélyi bástyánál) – (Magyar Károly és Bencze Zoltán). *Óbudán* az „Aquincum Szállóda” helyén, ahol 14–15. századi beépítés maradványai alatt korábbi településnyomok mutatkoztak (Altmann Júlia), a Magyar Lajos utcában a Klarissza kolostornál (Bertalan Vilmosné), valamint a *budaszentlőrinci pálos kolostor* templomának északi mellékszentélyénél (Bencze Zoltán) és a *kánai kolostor* területén (Holl Imréné).

Vidéken is a tervek szerint folytak a törökkori ásatások Pécssett, Szászváron, Siklósön és Egerben (Gerő Győző).

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabbkor

Várostörténet

A Várostörténeti Osztály kutatói témakörüknek megfelelően végezték vásárlásra, ajándékozásra felkínált, különböző szemléken bemutatott tárgyak értékelését és vásárlását. Éves gyűjtésük kiemelkedő darabja egy óbudai bizonyáglevél 1794-ből, egy díszkard 1809-ből, egy telefonhírmondó berendezés és 1500 negatív az 1950–1970 közötti évekből.

Képzőművészet

A *festménygyűjtemény* jelentős gyarapodásai között megemlítjük az 5 db Orbán Dezső, 2 db Ladányi Imre, valamint 1 db Kornis Dezső festményt, valamint Veszelszky Béla egy db festményét.

A *szoborgyűjtemény* kiemelésre méltó gyarapodása Pauer Gyula: Egy láda szobor c. kompozíciója, valamint Kósa Györgyné Molnár Mária 5 db alkotása.

A *festmény- és szoborgyűjtemény várostörténeti vonatkozású* műtárgy gyarapodása közül jelentős Johann Tobias Kaerling: Franz Xaver Glosst ábrázoló festménye, valamint Hűvös László: Lamotte Károlyt ábrázoló szobra.

A *grafikai gyűjtemény* gyarapodásánál ismét Kósa Györgyné Molnár Máriaat említjük, akinek néhány alkotása ajándékozással került a gyűjteménybe, illetve a Gödöllői Iskolához kapcsolódó 7 db grafika, amely jelentősen gyarapította a gyűjtemény eddig hiányosan képviselt századfordulós anyagát. Richard Rapaich Cantata Profana c. fali gobelinjét ajándékozta a Bartók Háznak.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Előadások az ELTE-n:

Székeley György: Az oszmán és a spanyol nagyhatalom fénykora és hanyatlása. – A tengerentúli kultúrák és a nagy felfedezések. – Egy korforduló a társadalomban és a művelődésben: a 12–13. sz. – A nemesség és parasztság típusai a 6–10. sz.-ban. – Nyelvek, vallások, kultúrák együttélése a Földközi-tenger partjain a 8–11. sz.-ban.

Hazai tudományos konferenciákon:

Fenyvesi László: A hódoltsági balkániak az 1680-as években (Történész konferencia, Esztergom). – Ozmanológiánk, a törökök berendezkedése és a hódoltsági terület élete (Történész konferencia, Nyíregyháza).

Gádor Judit: „Vörös sánc” konferencián VEAB Sopronban.

Gerelyes Ede: A munkásosztály városformáló szerepe a fővárosban (az Országos Honismereti Akadémián).

Magyar Károly–Palovics Lajos: A budai várnegyed közép- és törökkori maradványai (BTM).

Pető Mária: Agrártörténeti előadások a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskolán.

Várostörténeti kutatás koordinációja

Bánkúti Imre irányítása mellett tovább folyt a megyékben a várostörténeti gyűjtemények felmérése. Megtartották az érdekeltek bevonásával az állagjegyzékek kiadásának módozatait szabályozó értekezleteket.

A BTM 100 éves fennállásának évfordulójára tervezett „Várostörténeti gyűjtemények és kutatások a magyar múzeumokban” c. tudományos konferencia megrendezésének szervezése megkezdődött, néhány külföldi előadó bevonásával.

Helytörténeti szakfelügyelet

A rendszeres szakfelügyeleti munka mellett Gerelyes Ede szakfelügyelő elkészítette az 1987. decemberében megrendezésre kerülő helytörténeti kiállítás előzetes tematikai tervét.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

A terveknek megfelelően folyt az adatgyűjtés. Elkészült a régészeti leletek kronológiai kartonrendszere a törökör végéig. Nyilvántartási munka során folytatódott az Intézmény történetéhez kapcsolódó dokumentációk leltározása.

Terven felül készült el az adattárban tárolt archív igazgatási iratanyagról, valamint a Kiscelli Múzeum intézménytörténeti tárgyairól és a Fővárosi Levéltár Múzeumunkra vonatkozó iratanyagáról összeállított mutatók szerkesztése.

Könyvtár

Az év folyamán mind a központi, mind a két részleg a régészeti és újkori könyvtárak tervek szerint végezték az állománygyarapítási, feldolgozási, valamint állományvédelmi feladatokat.

A központi könyvtárban megkezdték a kurrens periodikák, folyóiratok és évkönyvek, kardex nyilvántartásának felállítását. Elkészült több módszertani, a könyvtári munkához szükséges, leírás.

A külföldi cserekapcsolatok is a tervek szerint folytak.

RESTAURÁLÁS

Műhelyeinkben restaurált tárgyak száma: régészet: 2646 db, képzőművészet: 34 db, történet: 118 db, ipartörténet: 39 db.

KIÁLLÍTÁSOK

A zenélő doboztól a sztereomagnóig. Február

Buda visszavívása 1686. Május

Fejezetek a képes-levelezőlap történetéből III. Július

Holland építészet és várostervezés. Október

„Stúdió '86” a Fiala Képzőművészek Stúdiójának éves kiállítása. December

Műemléki fürdőépületek Budapesten. December

Kiscelli Múzeum

Veszelszky Béla festőművész emlékkiállítása. Március

Diadal a XVII. sz.-ban. Március

Orbán Dezső kiállítása. Július

Új szerzeményeink 1980-tól. Július

Bolgár iparművészeti kiállítás. Szeptember

Társasági élvezetek Pest-Budán. Október

KÖZMŰVELŐDÉS

Közművelődési osztályunk az év folyamán elkészítette a kiállítások leporellóit, végezte propagálásukat.

Kiemelt feladat volt a Buda visszavívásának 300. évfordulója megünnepléséhez kapcsolódó programok rendezése. Több sikeres vetélkedőt, történelmi játékműhelyt tartottak középiskolások részére.

Ugyancsak az évfordulóhoz kapcsolódott két hangverseny is: Bakfark Bálint lanttrío és a Reneszánsz harsonaegyüttes „A törökkor muzsikája Európában” címmel, valamint az osztrák „Bella Musica” programja ebből a témakörből, melyet nagy érdeklődés kísért.

KÜLFÖLDI UTAK

Bánkúti Imre a magyar-lengyel kulturális egyezmény keretében utazott Varsóba a Történeti Múzeummal történő együttműködés kialakítására.

Bojár Ivánné Olaszországban két hetes nyelvi tanfolyamon vett részt.

Csánk Vera Olaszországban tett két hónapos tanulmányutat.

A bécsi XIV. Limes-kongresszuson részt vett római szakos régészek *Facsády Annamária*, *Kocsis László*, *Németh Margit*, *Póczy Klára*, *Szabó Klára*, *Szirmai Krisztina* és *Zsidi Paula*, akik előadásokat is tartottak.

Gábori Miklós Olaszországban tett két hónapos tanulmányutat.

Gál Éva Gerlingenben kiállítás rendezésében vett részt.

Gerő Győző Törökországban Nemzetközi Turkológiai kongresszuson vett részt és előadást tartott.

Gerelyes Ede az NSZK-ban járt tanulmányúton több városban.

Gergely Katalin részt vett Bécsben a Nemzetközi Hungarológiai kongresszuson, valamint Csehszlovákiában, Pöstyénben tett tanulmányutat.

Horváth Attila Ausztriában, Bécsben volt tanulmányúton.

Kőszegi Frigyes Olaszországban két hónapos tanulmányúton vett részt.

Létay Miklós részt vett a bécsi II. Hungarológiai Kongresszuson.

Marity Erzsébet Franciaországban volt tanulmányúton.

Nagy Emese az NDK-ban járt tanulmányúton.

Pető Mária Olaszországban volt egy hónapos OÖT támogatással tanulmányúton.

Póczy Klára, *Szabó Klára* és *Szirmai Krisztina* részt vettek Bécsben a 9. Nemzetközi bronz konferencián, ahol előadásokat tartottak.

Póczy Klára és *Topál Judit* Wormsban a XV. Nemzetközi római kerámia kongresszuson vettek részt és előadást tartottak.

Múzeumunk több római szakos kutatója és munkatársai részt vettek a Münsterben, Krefeldben, illetve Freiburgban rendezett „Neue Ausgrabungen und Funde in Aquincum” c. kiállítás előkészítésén, rendezésén és bontásán: *Póczy Klára*, *Németh Margit*, *Zsidi Paula*, *Héjjas Pál* és *Kurucz Katalin*.

Schreiber Rózsa Prágában Nemzetközi későrézkori- korabronzkori konferencián vett részt, valamint Jugoszláviában ugyancsak Nemzetközi konferencián, előadások tartásával.

Székely György részt vett a Magyar-Lengyel történész vegyes bizottság ülésén, mint elnök és előadást tartott Varsóban, hasonlóképp a Szovjetunióban a Magyar-Szovjet történész vegyes bizottság ülésén, ahol előadást tartott, az NSZK-ban Hamburgban a Katolikus Akadémián tartott előadást, ugyanúgy az USA-ban az Indiana egyetemen. Krefeldben, Freiburgban és Münsterben megnyitotta az ott rendezett kiállításunkat.

1987.

Az 1987. évben a múzeum vezetésében változás történt, július 30-án megvált a múzeumtól dr. Székely György főigazgató, ezt követően az intézmény vezetését dr. Bánkúti Imre általános főigazgató-helyettes vette át.

A múzeum 1987. évben is több jelentős feladatot teljesített. Ezek közül kiemeljük a „Zsigmond és kora a művészetekben 1387–1437.” c. kiállítást, amely 1987. május 29-től november 8-ig volt nyitva és amely számos hazai és külföldi intézmény támogatásával jött létre, a kiállítás katalógusának és egy tanulmánykötetnek a kiadását, valamint a júliusban rendezett három napos nemzetközi tudományos tanácskozást, melyet az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjával közösen valósítottunk meg. A 122 000 látogató és a rendezvények kedvező hazai és nemzetközi visszhangja tanúsította a kiállítás magas színvonalát.

Változatlanul nagy sikert aratott a „Neue Ausgrabungen und Funde aus Aquincum” c. vándorkiállításunk, melyet négy nyugatnémetországi szereplése után Ausztriában Klagenfurtban, majd azt követően még több ausztriai városban mutatunk be. Ugyancsak nemzetközi kapcsolatainkat gazdagította a bécsi „Nyitott kapuk” c. program keretében a bécsi városházán tartott tanácskozás és kiállítás, melynek rendezői és résztvevői voltunk.

A vártnál nagyobb feladatot és igénybevételt jelentettek az M0-s út építését megelőző régészeti feltárások. A munka volumenére jellemző, hogy számos jelentős őskori, szarmata lelőhely mellett 79 helyen figyeltek meg középkori jelenséget.

Az ismert, részben *nyomdai kapacitás*, részben anyagi nehézségek miatt kiadványaink szerényebb számban jelentek meg. Ezek közül kiemeljük az igen pozitív bel- és külföldi visszhangot kapott Kumorovitz L. Bernát: „Budapest történetének okleveles emlékei 1382–1439. I–II.” c. oklevéltári munkát, mely aktuálisan a „Zsigmond és kora a művészetekben 1387–1437.” c. kiállítás megnyitásának napjára készült el.

Az év folyamán több *személyi változás* történt. Osztályvezetői kinevezést kapott Lengyel János (Biztonsági osztály), osztályvezetői megbízást Irásné dr. Melis Katalin, osztályvezető-helyettesi kinevezést dr. Zsidi Paula kapott. Ugyancsak osztályvezető-helyettesi megbízással lépett be múzeumunkba Feld István és új múzeumpedagógusi kinevezést kapott dr. Koncz Erzsébet. Előzetes nyugdíjazási ütemterv alapján Gerő Győző, Kaba Melinda, Nagy Emese, Parragi Györgyi, Schreiber Rózsa és Tóth Imre tudományos kutatók nyugdíjazására került sor. Az eddig szerződéssel dolgozók közül kinevezést kapott Bencze Zoltán, Fenyvesi László, Gergely Katalin és Sepseyne Vigh Annamária. Nagy Emese *kandidátusi fokozatot* nyert, Kaba Melinda kandidátusi védését 1988. január 29-re tűzte ki az MTA TMB-a.

Kitüntetést kaptak: Szocialista Kultúráért: Altmann Júlia, Baróti Judit, Bertalan Vilmosné, Gerő Győző, Nagy Emese és Schreiber Rózsa. *Kiváló munkáért:* Felföldi Andrea, Kocsis László, Körösiné Mustó Magdolna, Magyar Károly, Sira Sándorné. *Miniszeri dicséretben* részesültek: Marosiné Soós Ágnes, Paál József, Tihanyi Bence.

ÁSATÁSOK ÉS LELETMENTÉSEK

A BTM 1987. évben is folytatta tervásatásait, leletmentéseit, elsősorban az M0-s munkálatokhoz kapcsolódóan. Az *ős-, római- és népvándorláskori* ásatások közül kiemeljük a II. ker. Farkasréti u. 1/a. sz. alatti kutatást, ahol *őskori kovabánya* feltárása folyt (Csánk Vera, Gábori Miklós). A III. ker. Mocsáros dűlő beépítés előtt végzett leletmentés során *korai-, középső neolitikus, szörványos középső rézkori, korai bronzkori és La-Teène kori* leletek kerültek felszínre (Endródi Anna, Schreiber Rózsa). Az M0-s autópálya több km hosszú szakaszán *Soroksáron középső- és későbronzkori* település részletei (Endródi Anna és Schreiber Rózsa), valamint a XXI. ker. Budatétényben *középsőbronzkori temető* újabb 28 urnasírját tárták fel (Debitzky Katalin). Folytatódott a gellérthegy *eraviszkusz oppidum lakóház* maradványainak feltárása (Pető Mária).

A római kori ásatások eredményeit gazdagította az *ala-tábor* területén végzett kisebb periódus kutatás a III. ker. Lajos u.–Árpád fejedelem útján (Németh Margit). Római kori *villa* maradványai, *téglaégető kemence, gazdasági udvar* maradványai kerültek felszínre a III. ker. Mocsáros dűlőben (Máry Erzsébet). Csillaghegyen *későrómai kori villa* részleteit találták (Pető Mária). A III. ker. Kórház u. 10–12. sz. telken i. sz. 2–3. sz.-i *legióstábor három kaszárnyaépületének* maradványai kerültek felszínre síkatorokkal és úttessel (Szirmai Krisztina). A III. ker. Laktanya u.-ban i. sz. 1. sz.-i *sánc, vízesárok, településjelenségek és épületmaradványok* (Madarassy Orsolya). A III. ker. Timár u.–Fényes A. u.-ban pedig a *límes útnak részlete és a canabae épületeinek maradványai* gazdagították a leletmentések sorát (Kocsis László–Madarassy Orsolya). Ugyancsak az M0-s autópálya épülő szakaszán a XX. ker. Soroksári úton *szarmata telepmaradványokat, égetőkemencéket* figyeltek meg (Pető Mária). A XVII. ker. Péczeli úton az i. sz. 3–4. századi *germán temető sírjainak száma 269-re* emelkedett az évi feltárások során, ezen kívül 1–2. századi telepjelenségeket is megfigyeltek (Nagy Margit). A középkori ásatások és leletmentések a tervezettnél nagyobb időráfordítást igényeltek elsősorban a váratlanul felmerült mélyépítési munkák miatt. Ezek közül kiemeljük a *budai vár* feltárásait a palota É-i előudvarán és a Ny-i udvarban (Magyar Károly), a *budai várnegyedben* az I. ker. Kapisztrán téren, a Hadtörténeti Intézetnél és az udvarán *13. századi városfal* és későbbi, ugyancsak *középkori épület* részletei kerültek felszínre (Bencze Zoltán), valamint az I. ker. Táncsics u. 9. sz.-nál megtalált *14. századi városfal* részlete hoztak újabb eredményeket a korábbi kutatások kiegészítéseként (Bencze Zoltán, Magyar Károly). Óbudán kisebb leletmentés folyt a III. ker. Timár u.-ban és a leendő „Aquincum szálloda” területén a III. ker. Lajos utcában, ahol ugyancsak *középkori maradványokat* tártak fel (Altmann Júlia). Budakeszin a *budaszentlőrinci pálos kolostor háromhajós templomának É-i oldala és a temető további 23 sírja* került felszínre (Bencze Zoltán). Kamaraerdőben a Kána-i apátság kolostorának feltárása folytatódott (H. Gyürky Katalin). Jelentős *középkori maradványokkal* gazdagította a kutatást az M0-s autópálya nyomvonalán végzett leletmentés (Írásné Melis Katalin). Tervek szerint folytak a *törökkori* vidéki ásatások Pécsen, Szászváron, Egerben és Siklóson (Gerő Győző). Sárospatakon, Pácimban és Beneváron műemléki helyreállítással kapcsolatos dokumentációhoz végeztek helyszíni kutatásokat (Feld István).

GYŰJTEMÉNYGYARAPÍTÁS

Új- és legújabb kor

Várostitörténet

A várostitörténeti osztály kutatói témakörüknek megfelelően végezték az eladásra, ajándékozásra felkínált tárgyak szemléjét, értékelését és vásárlását. Több kiemelkedő jelentőségű és értékű darabbal gazdagodott az üveg és kerámia gyűjtemény, az életmódtörténeti gyűjtemény, a kéziratár, valamint a fotótár.

Az 1945 utáni gyűjtésnél is a városkép változásainak dokumentálása volt a fő szempont melynek kapcsán legjelentősebben a fotótár gyarapodott a Pesterzsébeti Múzeumtól átvett 1947-48-as években készült negatív anyaggal (2700 db), valamint a városkép változását: bontásokat, új épületeket, rekonstrukciókat, stb. dokumentáló képekkel. A zászlógyűjtemény is e korból származó 3 db-al gyarapodott.

Képzőművészet

A szoborgyűjtemény jelentős gyarapodása 4 db Galántai György készítette szobor.

A festménygyűjtemény 5 db képpel gyarapodott: Lakner László: Manufakturális nyomda, Román György: Ólomkatonák, Román György: Múterem, Canczi Ágoston: Fialat férfi és Szalatnyai József: Mária Béla.

Az éremtárat 3 db, a grafikai gyűjteményt 25 db Tichy Gyula készítette művel gyarapították.

Az FK gyűjtemény 5 db-al gyarapodott: 4 db Pátzay és 1 db Mácsai Pál művel.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Tudományos előadások

Előadások az ELTE-n

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi karán előadásokat tartott dr. Székely György egyetemi tanár.

Nemzetközi tudományos konferenciákon:

Csánk Vera: Une exploitation de sillex á Budapest. (Bordeaux, Nemzetközi sillex-konferencián)

Gál Éva: Tag der offenen Tür. (Bécs. Budapest és Bécs múlt századi kapcsolatai témakörből folytatott interjú.)

Kaba Melinda: La mise a jour et le conservation des thermes majurs d'Aquincum. (Corseul, Bretagne)

Nagy Emese: Sach- und technische Kultur am Sigismundischen Hofe. (BTM – Zsigmond konferencia) – Residenz- und Kirche zur Struktur der mittelalterlichen Städte. (NDK-ban, Berlinben a főváros 750 éves évfordulója alkalmával rendezett tört. tud. konferencián.)

Nagy Margit: Frühawarenzeitliche Grabfunde aus Budapest. (Spoletoiban a Koraközépkori Tanulmányok Központja rendezvényén.)

Schreiber Rózsa: Die Kultur mit Glockenbecher in Ungarn. (NDK) – Die Glockenbecher in Ungarn. (Olaszország)

Székely György: A 13. sz-i közép-európai összehasonlító várostörténet. (NDK-ban, Berlinben a főváros 750 éves évfordulója alkalmával rendezett tört. tud. konferencián.) – 13–15. sz-i magyar városalapítások problémája. (Helsinki, Nemzetközi Várostörténeti Bizottság ülése)

Vígh Annamária: „Un intellectuel oublié, Benczúr József.” (Nemzetközi Felvilágosodás c. konferencián)

Hazai tudományos konferenciákon:

Gerő Győző: Siklós a törökkor végén. (Siklós, Tudományos konferencia a nagyharasanyi csata 300. éves évfordulója alkalmával.)

Feld István: Az ozorai középkori várkastély kutatása. (MRMT) – A Dunántúl városépítészeteinek korszakai. (Dunántúli településtörténeti konferencia, Veszprém)

Fenyvesi László: Buda ostromai és a Duna-mellék pusztulása egy 1687-es siralomvers tükrében. (3. noszvajai várostörténeti konferencia) – Elmagyarosodott délszlávok a Dunántúl törökellenes végvári rendszerében. (Dunántúli településtörténeti konferencia, Veszprém)

L. Szabó Klára: Római bronzművesség. (Ókortudományi Társaság szegedi csoportja. Szeged JATE)

Egyéb tudományos és népszerűsítő előadások:

Altmann Júlia: Középkori kutatások legújabb eredményei Óbudán. (Helyszíni ismertetés az „Aquincum” szálloda területén folyó ásátásokról.)

Bencze Zoltán: A budai királyi palota. (Pilis Parkerdő Gazdaság dolgozói részére.)

Feld István: Zsigmond-kor építészeti emlékei. (IBUSZ–TIT idegenvezetőknek.)

Gál Éva: Óbuda településtörténete. (III. ker. Hazafias Népfőnt „Óbuda baráti köre”-ben.)

Gergely Katalin: Kis magyar néprajz. (Rádió előadások)

Gerő Győző: Törökkori építészeti emlékek Magyarországon. (Eger várának visszafoglalása 300 éves évfordulóján rendezett előadás sorozat – Eger.) – Törökkori építészeti

emlékek Magyarországon (Egri Vár Baráti Kör – Eger) – A török építészet Magyarországon. (Kőrösi Csoma Társaság, Szeged)

Írásné Melis Katalin: Zsigmond király és a városok. (BTM)

Létay Miklós: Kis magyar néprajz. (Rádió előadások)

Magyar Károly: Zsigmond király építkezései. (BTM) – Középkori régészeti kutatások a budai várban. (BTM)

Nagy Emese: Esztergom István király korában. (I. István Közgazdasági Szakközépiskolában)

Németh Mária: Bútorok a Kiscelli Múzeum gyűjteményéből 1750–1850. – A faenzai kerámia hatszáz éve. (Riport a Rádió Péntektől péntekig műsorában.)

Pető Mária: Pannónia agrártörténete (Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola)

Várostörténeti kutatás koordinációja

A VII. ötéves tervben szereplő témák szerint folytatódott a munka az év folyamán. Komplex anyaggyűjtés folyt a városi topográfia és a városi infrastruktúra kiépülése 1850–1914, valamint városi életmód változása 1890-től napjainkig témakörben a MMM-mal és a MNM-mal közösen.

Hasonlóképp folytatódott a várostörténeti gyűjtemények felmérése a különböző megyékben.

Helytörténeti szakfelügyelet

A szakfelügyelő Gerelyes Ede az elmúlt évek során kialakított módszer szerint irányította és folyamatosan ellenőrizte a kerületek helytörténeti gyűjteményeinek, valamint az irodalmi topográfiának munkáit. Irányította és megrendezte a kerületek illetékes gyűjteménykezelőinek, valamint Lengyelne Kurucz Katalinnak közreműködésével az 1987. december 5-én megnyílt „A város peremén” c. kiállítást, valamint elkészítette a katalógusát is, majd részt vett a kiállítás megnyitásával egyidőben rendezett „Honismereti konferencia” szervezésében és lebonyolításában.

SEGÉDGYŰJTEMÉNYEK

Adattár

Az Adattár az éves és az 5 éves tervének megfelelően folytatta az adatgyűjtést a budapesti lelőhelyű tárgyakról és dokumentációs anyagokról, továbbá a régészeti szakirodalomból. Folyamatosan gyűjtötte és nyilvántartásba vette az intézmény történetéhez fűződő dokumentációkat. Terven felül készült el ennek az anyagnak téma és időrend szerinti mutató kartonrendszere.

Új feladatként végzi a főváros területén folyó földmunkákkal, építkezésekkel

összefüggő területfelhasználási engedélyekkel, továbbá a régészeti védettséggel kapcsolatos feladatokat.

Könyvtár

1987-ben a folyamatos napi könyvtári munkák mellett legjelentősebb eredmény a könyvtár új Szervezeti és Működési Szabályzatának előkészítése, elfogadása és életbelépése volt. Ugyancsak elkészültek a módszertani leírások is a Szabályzathoz szükséges kiegészítésként.

Számottevően növekedett a hazai és nemzetközi csere tevékenység, melyet növeltek új kiadványaink. A szerzeményezés legjelentősebb forrása a hazai és külföldi partnerektől érkező könyvek és folyóiratok.

RESTAURÁLÁS

Az év folyamán műhelyeinkben restaurált tárgyak száma: régészet: 7696 db, képzőművészet: 6 db és történeti gyűjteményből: 122 db.

KIÁLLÍTÁSOK

Zsigmond és kora a művészetben. Május

Fejezetek a képes-levelezőlap történetéből IV. 1920–1938. Május

Erdélyi Attila festőművész kiállítása (1934–1971). Október

A város peremén, (A budapesti helytörténeti gyűjtemények bemutatkozó kiállítása.) December

Kiscelli Múzeumban:

„Il Teatrino Rissone” olasz bábszínház a XIX. sz.-ból. Január.

Bútorok a Kiscelli Múzeum gyűjteményéből 1790–1850. Március.

Pest-budai városképek a XIX. században. Március.

A faenzai kerámia hatszáz éve. Június.

Utcák, terek a régi Belvárosban (fényképkiállítás). Október.

Ecc, pecc újra bejöhetsz, játéktörténeti kiállítás. December.

KÖZMŰVELŐDÉS

A Közművelődési osztály évi munkájának egyik legjelentősebb feladata volt a „Zsigmond és kora a művészetekben 1387–1437” c. kiállítás propagandájának széles körű és sok rétvű megszervezése, plakátok, katalógusok készíttetése, a tömegkommunikációs eszközökkel a kapcsolattartás, szakmai bemutató megszervezése.

Előbbiekén kívül az év folyamán rendezett többi kiállításához kapcsolódó közművelődési munkát ugyancsak zavartalanul ellátta az osztály.

Sikereseek voltak az Idegenforgalmi Alap anyagi támogatásával is szervezett közép-kori programok a Mandel Quartett és a Camerata Hungarica közreműködésével 4 alkalommal, valamint a bécsi kamaragyűttes szereplése. Hasonló érdeklődés kísérte az egésznapos gyermekprogramokat, játék műhellyel, lovagi tornával.

Az előző évekhez hasonlóan zökkenőmentesen folytak az *iskolai történelemórák* múzeumi programjai (több mint 1000 iskolai csoport, 35 000 tanuló látogatott hozzánk). Kiemeljük a Vakok Általános Iskolája és Nevelőintézete tanulói számára megindított és szép sikerrel folyó történelemórákat. A kiállítások speciális ismertetését manuális foglalkozások kísérték.

Emelkedett a Tájak–Korok–Múzeumok Klub tagjainak száma, akik részére több alkalommal sikerült nagy meglepedést kiváltó kirándulást szervezni. Részt vettünk a „Barangolások hazai tájakon” c. TKM Egyesület vetélkedő rendezvényén is.

Folytattuk a több éve ismert és kedvelt programunkat a „Várzene”-i sorozatunkat és mellette a „Reneszánsz kórusmuzsika” programjait is.

A IV. Budapesti Honismereti Konferencia eseményeihez kapcsolódó helytörténeti kiadványok cseréje, valamint saját és más intézmények kiadványainak félárú értékesítése is igen sikeres volt.

KÜLFÖLDI UTAK

Altmann Júlia Münchenből kísért Budapestre és Budapestről Münchenbe kiállítás-ra kölcsönzött tárgyakat.

Bánkúti Imre a Magyar–Lengyel Kulturális egyezmény keretében Varsóba utazott és a Múzeumok kiállításait látogatta, valamint együttműködési tárgyalásokat folytatott.

Berta István Csehszlovákiában kiállításához válogatott tárgyakat.

Gergely Katalin Dániában két hetes tanulmányúton volt OÖT támogatással.

Gál Éva Bécsbe utazott az MTA Soros alapítvánnyal támogatott Wallasky János hagyaték feldolgozása céljából, ugyancsak Bécsben vett részt a „Nyitott ajtók napja” c. kiállítás rendezésében.

Kaba Melinda a franciaországi Corseulben a Régészeti Társulat közgyűlésén előadást tartott, Schallaburgban a „Neue Ausgrabungen und Funde aus Aquincum” kiállítás megnyitásán vett részt.

Közegi Frigyes nyitotta meg az utóbbi kiállítást Kempenben.

Létay Miklós OÖT támogatással Finnországban tett két hetes tanulmányutat.

Magyar Károly Ausztriából Budapestre és Budapestről Ausztriába kölcsönzött tárgyakat kísérte, Londonban részt vett a York-i középkori ásatásokon.

B. Nagy Anikó az USA-ban (New York-ban) a The Secretariat Has Soros alapítvány segítségével fél éves tanulmányúton volt.

Nagy Emese részt vett az NDK-ban a berlini 750 éves jubileumi konferencián, ahol előadást tartott.

Nagy Margit Spoleto-ban előadást tartott „A steppe népei: hunok, avarok, magyarok” c. konferencián.

Schreiber Rózsa az NSZK-ban és Olaszországban (Viareggio-ban) vett részt Nemzetközi bronzkori konferenciákon és előadásokat tartott.

Székely György részt vett és előadásokat tartott az NDK-ban, Berlinben megrendezett 750 éves jubileumi konferencián, Finnországban a Nemzetközi Várostörténeti Bizottság ülésén, valamint a Spoleto-ban rendezett „A steppe népei: hunok, avarok, magyarok” c. konferencián.

Műzeumunk több rómaiszakos kutatója és munkatársai vettek részt a „Neue Ausgrabungen und Funde aus Aquincum” c. vándorkiállításunk előkészítésén, megrendezésén és bontásán: *Póczy Klára, Kocsis László, Németh Margit, Pető Mária, Szirmai Krisztina, Topál Judit, Zsidi Paula, Héjjas Pál, Komjáthy Péter és Molnár Ilona.*

RÖVIDÍTÉSEK

BME	Budapesti Műszaki Egyetem
BMF	Budapesti Műemléki Felügyelőség
BTM	Budapesti Történeti Múzeum
BpR	Budapest Régiségei
ELTE	Eötvös Loránd Tudomány Egyetem
FK	Fővárosi Képzőművészeti Gyűjtemény
FPI	Fővárosi Pedagógiai Intézet
JATE	József Attila Tudomány Egyetem
JGyTF	Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
HNF	Hazafias Népfőnt
MNM	Magyar Nemzeti Múzeum
MMM	Magyar Munkásmozgalmi Múzeum
MRMT	Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
OÖT	Országos Ösztöndíj Tanács
RCRF	Rei Cretariae Romanae Fautorum
TIT	Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
TMB	Tudományos Minősítő Bizottság
TKM	Tájak – Korok – Múzeumok
VBKM	Villamos Berendezés és Elektronikai Vállalat
VEAB	Veszprémi Akadémiai Bizottság

MELINDA KABA

JAHRESBERICHTE DES HISTORISCHEN MUSEUMS DER STADT BUDAPEST 1981–1987

1981

Die Tätigkeit des Museums war 1981 in erster Linie von der Durchführung der zunehmenden Ausgrabungen – namentlich in Óbuda –, einer Vermehrung der Sammlungen, der Planung und Veranstaltung zeitweiliger Ausstellungen sowie der Erledigung von kulturellen Aufgaben, die den sich steigenden Erfordernissen entsprachen und einer Vertiefung der wissenschaftlichen Forschungsarbeit dienten, bestimmt.

Ende des Jahres erfolgte eine wissenschaftliche Bewertung der archäologischen Tätigkeit von 9 Jahren im Rahmen von Vorträgen einer Konferenz. Teils vor, teils parallel zur Durchführung der Erdarbeiten im Zusammenhang mit der 1972 begonnenen Sanierung großen Ausmaßes in Óbuda unternahmen die Archäologen unseres Museums Ausgrabungen.

Ein bedeutendes Ereignis im Leben unseres Museums war die Eröffnung des Bartók Béla-Gedenkhauses an der letzten Wohnstätte des großen Tondichters in Ungarn (II. Bezirk, Csalán utca 29).

AUSGRABUNGEN UND FUNDBERGUNGEN

Von Oktober 1972 bis 31. Dezember 1981 betrug die für 338 Rettungsausgrabungen und Ausgrabungen in Óbuda auf einem Areal von 59 000 Quadratmetern aufgewandte Summe 75,691 Millionen Forint. Auch 1981 führten wir an zahlreichen Stellen erfolgreiche archäologische Forschungen durch. Von diesen seien einige hier erwähnt: Im Raum Csepel–Szigethalom wurden Teile eines *Gräberfeldes aus der Bronzezeit* freigelegt (Rózsa Schreiber), am Gellértberg wurde die *Schanze eines keltisch-eraviskischen Siedlung* durchschnitten (Mária Pető).

An den *nördlichen, westlichen, und östlichen Mauern* der südlichen Wehranlagen sowie an der *südöstlichen Ecke des Legionslagers von Aquincum* und auf dem *Gebiet der Principia* wurden bedeutende Forschungen durchgeführt (László Kocsis und Krisztina Szirmai), in der Prätentur erfolgten Fundrettungen, die sich dem *Mithräum des Tribunushauses* anschlossen sowie teilweise Erschließungen *sonstiger Gebäude*. Auch Teile der *südlichen Wehranlagen und Bauten der spätrömischen Wehrbauten* wurden ans Tageslicht befördert (László Kocsis, Katalin Kérdő und Ágnes Tóth).

Auf dem Gebiet des öffentlichen Militärbades, der *Thermae maiores*, waren parallel zu den Brückenbauarbeiten das ganze Jahr hindurch, ununterbrochen Rettungsgrabungen im Gange, in deren Verlauf es gelang, Teile eines sich in einer Breite von etwa 100